

Jaarbericht 2009

Ambities en plannen Leven met Water

Colofon

Titel:	Jaarbericht 2009
Ondertitel:	Ambities en plannen Leven met Water
Status:	Vastgesteld d.d. 5 december 2008
Projectnummer:	K20108
Kenmerk:	K-LmW_R_08_31954
Interviews:	Jaap van Peperstraten
Cartoons:	Loet van Moll
Foto's:	Vincent Basler Wilma Manders

Auteursrechten

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze opgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, mits de bron op duidelijke wijze wordt vermeld, alsmede de aanduiding van de maker, indien deze in de bron voorkomt.

Aansprakelijkheid

Leven met Water en degenen die aan deze publicatie hebben meegewerkt, hebben een zo groot mogelijke zorgvuldigheid betracht bij het samenstellen van deze uitgave. Nochtans moet de mogelijkheid niet worden uitgesloten dat er toch fouten en onvolledigheden in deze uitgave voorkomen. Ieder gebruik van deze uitgave en gegevens daaruit is geheel voor eigen risico van de gebruiker en **leven met ● water** sluit, mede ten behoeve van al degenen die aan deze uitgave hebben meegewerkt, iedere aansprakelijkheid uit voor schade die mocht voortvloeien uit het gebruik van deze uitgave en de daarin opgenomen gegevens, tenzij de schade mocht voortvloeien uit opzet of grove schuld zijdens **leven met ● water** en/of degenen die aan deze uitgave hebben meegewerkt. Mocht u onvolkomenheden aantreffen, dan verzoeken wij u dit bij ons kenbaar te maken.

Samenvatting

Het jaar 2009 staat vooral in het teken van het goed afronden van projecten gekoppeld aan kennisoverdracht en kennisdoorwerking. Dit om te bereiken dat onze kernboodschappen en de via de projecten opgedane kennis verder worden verspreid en toegepast in de water praktijk als onderdeel van hoogwaardig ruimtegebruik in de toekomst. Zowel in het beleid, de uitvoeringspraktijk als de kennisinfrastructuur.

Centrale vraag in dit Jaarbericht is hoe Leven met Water het best haar stokje kan doorgeven aan haar netwerkpartners zodat onze kernboodschappen en resultaten worden verankerd. Om die vraag te beantwoorden, worden in dit Jaarbericht allereerst twaalf belangrijke sleutelpersonen uit ons netwerk aan het woord gelaten. Wij vroegen hen hoe zij het kennisimpulsprogramma beschouwen, wat zij met de resultaten uit de projecten volgend jaar gaan doen en welke hulp ze daarbij van ons verwachten.

De rol van Leven met Water

Na vier jaar zien we een toenemend draagvlak voor de plannen uit onze projecten en een breed en inspirerend netwerk. LmW heeft de grens tussen wetenschap en praktijk en tussen gamma en bèta een stukje geopend. Heel duidelijk is dat diverse netwerkpartners het belang onderschrijven van een onafhankelijk impulsprogramma als LmW dat hen aanspreekt, scherp houdt en uitdaagt om gebaande paden te verlaten. Velen beschouwen LmW als een heel belangrijk kennisnetwerk. Onze werkwijze voor samenwerking, de invalshoeken en soms verrassende projectconsortia worden op prijs gesteld. De kennis uit de projecten is behoorlijk geland binnen de waterwereld evenals de sterkere koppeling van alfa-, bèta- en gamma-disciplines. Projectdeelnemers leren tijdens de rit vanuit andere denkkaders te denken.

Kernboodschappen

- **Water zijn nieuwe plek geven** met een maatschappelijk draagvlak voor de benodigde maatregelen en resterende overstromingsrisico's.
- **Stimuleren van innovatief waterbeheer** door intensieve samenwerking tussen onderzoekers van uiteenlopende pluimage, gamma en bèta, in praktijkgericht en fundamenteel onderzoek.
- **Ontwikkeling van een kennisinfrastructuur** bestaande uit duurzame (internationale) samenwerkingsverbanden tussen kennisvragers en -aanbieders, tussen wetenschappers en praktijkmensen, tussen waterbeheerders, universiteiten, kennisinstellingen en adviesbureaus.

Wensen

Hulp die netwerkpartners in het algemeen van LmW kunnen gebruiken is bij de vertaalslag van kennis uit de projecten naar bredere toepassing en bij het nog beter onder de aandacht brengen (verspreiden) van opgedane kennis en de zienswijze van LmW. Bijvoorbeeld hulp bij het toegankelijk maken van kennis via cursussen en onderwijsmodules voor HBO-instellingen en universiteiten. Ook een overzicht van ervaringen elders in het land, van beschikbare kennis, van succesvolle maatregelen en van plannen stellen veel netwerkpartners op prijs evenals een vervolg op het programma. Er is kennelijk behoefte aan een onafhankelijke instelling die de kennisvraag uit de praktijk organiseert, nieuwe kennis en ideeën genereert en zorgt voor doorvertaling naar de praktijk.

Acties

De activiteiten op het terrein van communicatie, kennisoverdracht en kennisdoorwerking, die LmW gelet op het bovenstaande volgend jaar wil uitvoeren, hebben meerdere doelstellingen:

1. Verdere bewustwording rondom de kernboodschappen;
2. De overdracht van expliciete kennis;
3. De overdracht van impliciete kennis;
4. De inbedding van de kennis in organisaties.

Activiteiten met name gericht op de eerste doelstelling zijn bijvoorbeeld het organiseren van themadagen, brugateliers, veldexcursies, symposia, een kennisconferentie en een slotcongres. Ook neemt LmW deel aan de prijs Delta Water Award, aan de Maand van het water-manifestatie van het Nederlands Architectuurinstituut en draagt LmW via tekst en beeld substantieel bij aan de onderwijsmodule Waterwerken van het CITO.

Expliciete kennis

De overdracht van expliciete kennis is er op gericht om de overdraagbare resultaten van het programma te doen laten landen in de waterbeheerpraktijk en in de ruimtelijke ordeningspraktijk. Een belangrijke rol is hierbij weggelegd voor Aquarama. Dit is een uitgebreide database, gevoed met alle digitale informatie van diverse overheden en organisaties in het waterbeheer. De informatie wordt centraal, overzichtelijk en rechtenvrij aangeboden. Verder gaat LmW samen met Habiforum en Klimaat voor Ruimte de verkregen kennis toegankelijk maken voor de hogescholen en universiteiten door het gezamenlijk ontwikkelen van kennismodules. Ook werkt LmW er aan dat er bij zes universiteiten zes bijzondere hoogleraren komen die met elkaar een Leertafel vormen met het oog op het opzetten van nieuw multidisciplinair onderzoek en verspreiding van onderzoeksresultaten.

Impliciete kennis

De overdracht van impliciete kennis krijgt voornamelijk gestalte door het organiseren van oogstbijeenkomsten. Deze zijn bedoeld om de oogst (kennis en ervaring) uit de ruim 80 projecten van het programma te bundelen en beschikbaar te maken voor professionals in het Nederlandse waterdomein. Dit zal onder meer worden samengebracht in de vernieuwde website van LmW, waar het accent zal komen te liggen op een multimediarapportage. Veel impliciete kennis kan ook worden verspreid via brugateliers waar we de experts uit boegbeeldprojecten willen inzetten op een nieuwe case om complexe vraagstukken met succes aan te pakken in samenwerking met de mensen uit die praktijk. De impliciete kennis zal ook worden verspreid via workshops en Communities of Practice (CoP).

Aanvullende activiteiten

De inbedding van kennis in organisaties krijgt onder meer gestalte door te stimuleren dat projectleiders de resultaten van hun projecten enthousiast uitdragen aan hun achterban en netwerk opdat onze manier van werken door meer partijen wordt overgenomen. Daarbij is nadrukkelijk aandacht voor bestuurders. Er komt een bestuurdersconferentie in 2009. Verder gaat LmW aan het ministerie van VROM kennis en ideeën aanreiken om de Structuurvisie Randstad 2040 strategisch uit te werken.

Financiën

De ongeveer tien procent die nog over is van het totale programmabudget zullen we zoveel mogelijk besteden aan kennisdoorwerking en kennisoverdracht. Ook zal het programma nog enkele nieuwe projecten starten onder andere gericht op de economische kant van water. Goede waterveiligheid heeft een economische waarde, maar hoe maak je dat inzichtelijk? Verder zal veel tijd en energie worden gestoken in het financieel netjes afronden van de projecten en het programma. Deelnemers in projectconsortia zullen wij zo nodig helpen bij het onderbouwen van alle projectkosten, die tegemoet komt aan de eisen van de BSIK-regeling.

Inhoudsopgave

1	Waar staat Leven met Water nu?.....	1
2	Wensen van de netwerkpartners voor 2009.....	3
3	Plannen en activiteiten voor het jaar 2009	14
4	Financiën.....	19

Bijlagen

1. Samenstelling Algemeen Bestuur, Kennisverankeringsteam en Programmamanagement per 1 januari 2009
2. Overzicht projecten per 1 januari 2009
3. Overzicht kennisdoorwerkingsactiviteiten
4. Financiën Jaarbericht 2009

Tabellen

- 4.1 Verdeling financiële bijdragen LmW over gebiedstypes en kennisthema's
- 4.2 Overzicht van de projecten
- 4.3 Overzicht van kosten en bijdragen op afgesloten projectovereenkomsten

Foto's

- 1.1 Carel Jan Reigersman
- 4.1 Jan Ploeger

Cartoons

1. Anders omgaan met water is anders omgaan met elkaar
2. Waterinspraak
3. Sneeuwbaaleffect
4. Communiceren moeten we leren
5. Overbruggingsgesprek
6. Leertafel
7. Aquarama
8. Multifunctioneel
9. Kennis laten landen in de praktijk
10. Onderwaterdrainage
11. Leren met water

1 Waar staat Leven met Water nu?

Bestuursvoorzitter Carel Jan Reigersman

“Je moet een beetje doorduwen zodat de bal verder rolt”

In dit Jaarbericht vermelden we vanzelfsprekend welke acties we in 2009 willen oppakken. Omdat 2009 het laatste jaar van Leven met Water is, verschillen de acties voor een groot deel van de voorafgaande jaren. De nadruk ligt nu op kennisoverdracht en kennisdoorwerking naar de dagelijkse praktijk. Ook de vorm van dit Jaarbericht is anders. Het is niet: alleen LmW spreekt tot u, maar we laten juist onze netwerkpartners aan het woord over de verwachtingen van dit laatste jaar. Op het eind natuurlijk wel een antwoord op alle wensen van onze netwerkpartners, waarin de acties voor volgend jaar op een rijtje staan.

Het grootste deel van dit Jaarbericht bestaat uit twaalf interviews met representanten van organisaties die gezamenlijk de eerste schil rondom LmW vormen: adviesbureaus, universiteiten, gemeenten, provincies, het onderwijs, uitvoerders enzovoorts. Zij vertellen wat zij - in relatie tot de kernboodschappen van LmW - volgend jaar willen doen en welke hulp ze daarbij van ons verwachten. Hoe kan Leven met Water het beste haar stokje doorgeven aan haar netwerkpartners? Deze opzet heeft boeiende verhalen opgeleverd, die laten zien hoe het gedachtegoed van LmW in de “buitenwereld” is geland en welke accentpunten daarbij nog extra aandacht behoeven.

In het vorige Jaarbericht werd de vergelijking met een voetbalwedstrijd gemaakt om aan te geven waar het programma stond gelet op haar opdracht. Toen was het rust, bestudeerden we

de uitkomst van de mid term review en gingen we met hernieuwde energie en inspiratie de tweede helft in. Nu zitten we in die tweede helft waarin we eigenlijk het publiek steeds meer willen laten meespelen. We willen immers steeds meer mensen laten ervaren wat de manier van werken is die LmW voorstaat. Dit geven we ook volgend jaar onder meer vorm door brugateliers en oogstbijeenkomsten te organiseren en een leertafel in het leven te roepen waarbij hoogleraren vanuit verschillende disciplines als stimulator optreden van koppeling tussen de kennisontwikkeling en de praktijk. In januari 2010 wordt dan tot slot de Kennisconferentie georganiseerd ter afsluiting van ons programma.

Inspirerend netwerk

Ons product is kennis, maar die bestaat voor 70 procent uit impliciete kennis en voor 30 procent uit expliciete kennis. Een kenmerk van impliciete kennis is dat die niet zo makkelijk via een boekje of digitaal hulpmiddel over te dragen is. Je doet die kennis op door mee te doen (mee te spelen) en niet door toe te kijken of te studeren.

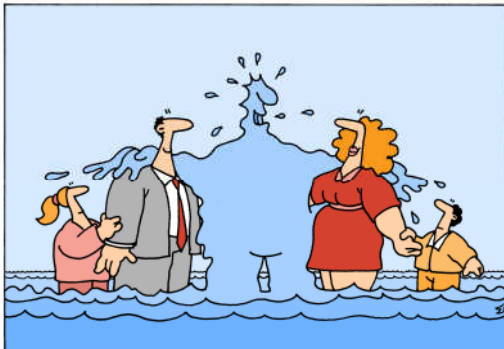
Daarom willen we ook dat de mensen die aan projecten hebben meegedaan, de kans krijgen om de opgedane kennis verder in hun werk en organisatie uit te dragen.

Ik denk dat je gerust kunt stellen dat we al heel wat bereikt hebben. Vooral op het terrein van de koppeling van alfa-, bèta- en gamma-disciplines. Deze koppeling is nodig om betere plannen te krijgen, maar ook voor een breed draagvlak voor de plannen. Verder denk ik dat we de grens tussen wetenschap en praktijk een stukje geopend hebben. En we hebben een breed en inspirerend netwerk ontwikkeld. Ik hoop dat dat de komende jaren zich verder ontwikkelt.

Over het geheel genomen, denk ik dat er een transitie gaande is in de waterwereld en dat ons programma daar aan bijgedragen heeft.

Doorduwen

Het is de bedoeling dat de sneeuwbal als het ware vanzelf verder rolt en groter wordt. Of dat lukt, is nu nog niet te overzien. Hoopgevend is dat DG Water zeer gemotiveerd is om met de resultaten en de werkwijze van LmW door te gaan. Uit het onlangs verschenen advies van de onafhankelijke Deltacommissie sprak een behoorlijke dirigistische benadering. Hopelijk zullen in de uitwerking daarvan de lessen van ons programma worden meegenomen, vooral in het benaderen en betrekken van de verschillende instanties en belangengroepen. In de eerste concepten van het Nationaal Waterplan, is de aanvullende aanpak van *Anders omgaan met water is anders omgaan met elkaar* al duidelijk terug te vinden.

Cartoon 1. Anders omgaan met water is anders omgaan met elkaar

In het NWP wordt terecht geconstateerd dat die aanpak nog meer naar de praktijk gebracht moet worden. Dit sluit aan bij mijn zorg of onze manier van werken voldoende is doorgedrongen in de regio, zodat het proces ook na het beëindigen van de projecten doorgaat.

Je kunt het als een bal zien die je de heuvel opduwt. Om te bereiken dat die straks vanzelf rolt, moet je 'm echt *over* de top duwen. Je moet dus niet te snel tevreden zijn, maar even doorduwen. In dit Jaarbericht staat wat dat doorduwen in 2009 inhoudt en hoe we dat in praktijk willen brengen.

Ik wens u veel leesplezier.

2 Wensen van de netwerkpartners voor 2009

Om de activiteiten voor het laatste jaar vorm te geven, hebben we belangrijke sleutelpersonen in ons netwerk aan het woord gelaten na het stellen van de vraag: 'Wat zou Leven met Water in 2009 nog moeten doen, zodat u ook daadwerkelijk met de kennis aan de slag kunt?' In dit hoofdstuk geven twaalf netwerkpartners antwoord op die vraag.

Gerard Blom, hoofd van de afdeling kennisinfrastructuur van de Waterdienst

“Kennis is nodig in de vorm van scherpe, heldere en inspirerende voorbeelden”

“We hebben afspraken gemaakt met Leven met Water over hoe we de binnen het programma opgedane kennis zullen overdragen. We richten ons hierbij op drie sporen. Het eerste spoor is de doorwerking van kennis naar de regionale diensten van Rijkswaterstaat, tweede spoor er voor zorgen dat de LmW-concepten om innovatie van de grond te krijgen, goed worden uitgedragen binnen de waterwereld. Tot slot als derde dat de kennis een plek krijgt binnen het hoger onderwijs.

“Voor wat betreft het eerste spoor beseffen wij heel goed dat de regionale diensten het in de dagelijkse praktijk erg druk hebben en niet direct met open armen klaar staan voor nieuwe kennis. Dit legt een extra druk op de aan te leveren kennis en de wijze waarop je die deelt. We willen insteken op het niveau van de watermanagers die net onder de directie zitten en onder meer als taak hebben om nieuwe bruikbare kennis te integreren.

Cartoon 2. Waterinspraak

Daarnaast is het van groot belang dat de kennis wordt gebracht in de vorm van scherpe, heldere en inspirerende voorbeelden. Het zou goed zijn wanneer Leven met Water dit voor z'n rekening neemt. Wat de voorbeelden betreft, gaat het om praktijkgerichte voorbeelden van oplossingen die in het veld zijn bereikt, maar ook om voorbeelden van samenwerking met anderen. Met nog een jaar te gaan, wordt de vraag hoe je dit gestalte geeft, des te belangrijker. Ik verwacht veel heil van leerzame en concrete dvd's, foto's, serious games, presentaties enz. Daar is wel behoefte aan. Dit soort dingen kan enthousiasme genereren.”

Scherp

“Het belang van een organisatie als LmW is dat het ons, maar dat geldt ook voor de waterschappen, scherp houdt en aanspreekt. Om te beginnen, zijn concrete voorbeelden die bruikbaar zijn voor de RWS-praktijk een hulpmiddel om het gedachtegoed van LmW levend te houden. Daarnaast zie je dat er binnen Rijkswaterstaat meer aandacht komt voor prikkels en inspiratie van buiten af. Er is meer aandacht voor een onderwerp als burgerparticipatie. Dat zie je terug in de ideevorming rondom IJsselmeer en Afsluitdijk. “Tot slot: ik heb regelmatig gezien dat bij de afronding van een programma toch weer erg veel tijd gestopt wordt in het mooi afronden van projecten en het zetten van de laatste puntjes op de i.

Deze tijd gaat ten koste van de tijd die nodig is om de boodschap van LmW neer te leggen in de waterbeheerpraktijk, maar ook in de ruimtelijke ordeningspraktijk.

Als je daar niet minstens 50 procent van je tijd insteekt, heb je grote kans dat de resultaten

van het programma alleen maar belanden in het digitale archief.”

Jacques Leenen, directeur van de STOWA

“Cultuuromslag nodig om kennis te laten stromen”

Als organisator van onderzoek voor de waterschappen heeft STOWA de naam voornamelijk bèta-georiënteerd te zijn. De gamma- en alfakant was minder in beeld. Maar Jacques Leenen wil die indruk nuanceren. “We hebben, nog voordat LmW bestond, wel eens de WUR een onderzoek laten uitvoeren naar de beleving van water en een boek geschreven over diverse Europese regelgeving waar waterschappen mee te maken hebben. Vooral de juridische kant was bij ons redelijk in beeld.

“Maar je kunt wel zeggen dat Leven met Water bij ons vooral een impuls heeft gegeven aan de gammakant. En door de projecten die via LmW zijn gestart, werden de waterschappen gedwongen om buiten hun eigen wereld te treden. We moeten nog veel van elkaar leren. Ik denk dat er een heel strak kader neergezet moet worden voor kennisoverdracht. LmW heeft al een goede rol vervuld door er voor te zorgen dat de kennis uit de projecten op één of andere

manier beter is geland binnen de waterwereld. Wat LmW verder nog kan doen, is de producten uit de projecten onder de aandacht brengen bij de waterschappen die niet aan een project hebben deelgenomen. En misschien moeten wijzelf het niet alleen bij onderzoek laten, maar ook meer pilots gaan draaien. Dat is een wens van me.”

Communicatieparagraaf

“Wij willen het gedachtegoed van LmW sterker koppelen aan onze programmering. Hierbij zullen wij zeker aandacht hebben voor de gamma-component en gebruik maken van de beschikbare kennis daarover. Wij willen kennis laten stromen bij de waterschappen en direct daarbuiten. Misschien is daar wel een cultuuromslag voor nodig binnen de waterschappen. Daar zijn we ook nog niet mee klaar als LmW ophoudt te bestaan. “Maar via een interne STOWA-discussie vorig jaar hebben we onze richting bepaald als het gaat om kennisoverdracht. Uit die discussie kwam duidelijk naar voren dat de verspreiding van kennis een speerpunt is. Daartoe hebben we een strategienota

opgesteld, waarin onder meer staat dat elk project een communicatieparagraaf moet hebben waarin heel scherp gedefinieerd is wie de doelgroep van het project precies is. Dus om welke personen het gaat of om welke lagen binnen de organisatie. Ik vind dat je projecten pas kunt afsluiten als heel duidelijk in de eindevaluatie staat waar de opgedane kennis wordt neergelegd en hoe dat wordt bereikt.

“Daarmee zijn we er nog niet. We willen na afloop van een onderzoek workshops gaan organiseren, themadagen en netwerkbijeenkomsten. Bij dit alles kan LmW ons helpen met hun kennis. Het gaat hierbij meer om capaciteit en kunde dan om geld. Maar ook door met concrete praktijkvoorbeelden te komen over hoe problemen zijn aangepakt. Daarbij gaat het niet alleen om de best practices, ook de bad practices moet je durven laten zien.”

Ipo Ritsema, directeur kennis van de unit Zoetwatersystemen van Deltares

“Zonder LmW is er minder kennisdoorwerking”
Deltares is als kennisinstelling betrokken bij verschillende projecten van Leven met Water. “Voor ons is kennisoverdracht essentieel in ons werk, het zit in onze missie. We doen de innovatie- en kennisontwikkeling niet voor onszelf, maar om maatschappelijke impact te realiseren bij vooral overheden en bedrijfsleven.” Dit zegt Ipo Ritsema, van Deltares.

“Via publicaties, presentaties, softwareproducten, leidraden, cursussen en dergelijke doen wij aan kennisoverdracht.

Voorkomen moet worden dat bruikbare kennis op de plank blijft liggen, waardoor dingen opnieuw gedaan worden en maatschappelijke kansen gemist worden. Wij vinden het belangrijk dat kennis- en innovatie doorstroomt, dat de juiste informatie op het juiste moment bij de juiste personen terecht komt. Daarnaast vinden wij dat het vertalen en delen van onderzoeksuitkomsten naar toegankelijke producten belangrijk.

“Het is noodzakelijk dat *alle* kennis beschikbaar en toegankelijk wordt, samen met die van andere kennisinstellingen. Met diverse partijen zijn we in gesprek om te kijken hoe we dit goed kunnen organiseren. Daar zit nog geen strakke regie op.

De kennis en kunde vanuit LmW kunnen we hierbij zeker gebruiken. Duidelijk is dat kennisinstituten maar beperkte capaciteit en kunde in huis hebben om dit gezamenlijk te organiseren. Daar kunnen wij wel hulp bij gebruiken, want die behoefte is er wel degelijk. "Daarom is een impuls aan de manier van samenwerking, zoals LmW die gegeven heeft,

zeker nodig. Dat geldt ook voor de verrassende invalshoeken en projectconsortia waar LmW vaak mee kwam. Zonder LmW vallen partijen mogelijk terug in hun minder intensieve en gecoördineerde aanpak en maken we een stap terug."

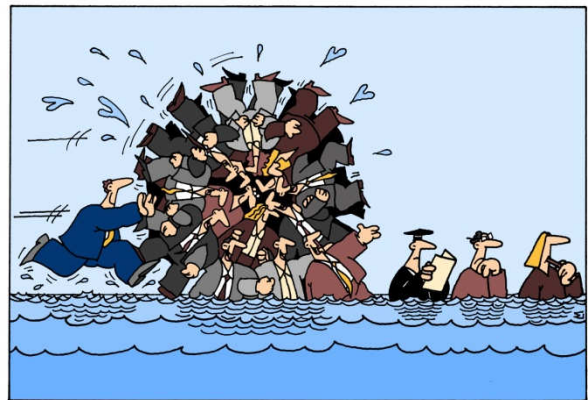
Han de Wit, directeur business development bij Tauw

"Resultaten uit projecten moeten dicht aansluiten op de praktijk"

Han de Wit, is al vanaf het allereerste begin betrokken bij LmW. "LmW heeft met name een rol gespeeld in de verbinding tussen de alfa-bèta- en gamma-invalshoeken. Dat zijn verschillende werelden en die heb je niet zomaar bij elkaar. Door de betrokkenheid van de gammawereld wordt er in de LmW-projecten beter nagedacht over de bestuurlijke en maatschappelijke context van watervraagstukken. We moeten voorkomen dat de gammawereld zich weer terugtrekt uit de waterwereld als er geen partij is op het gebied van water, klimaat of gebiedsontwikkeling dat hen uitdaagt."

Adviesbureaus staan dicht bij de praktijk en vormen een uitstekende doelgroep om kennis door te geven. Die kennis moet dan wel toegankelijk zijn en op de uitvoering zijn toegesneden. Han de Wit vindt dat voor LmW juist nu de meest interessante fase is aangebroken als het gaat om kennisdoorwerking.

"Nu is het tijd om met resultaten uit de projecten naar buiten te komen. Die resultaten moeten dicht aansluiten op de praktijk. Ik denk dat er een sneeuwbaaleffect kan ontstaan als er goed over de projecten gecommuniceerd wordt.

Cartoon 3. Sneeuwbaaleffect

Ik pleit er voor dat projectleden via bepaalde sessies uitgedaagd worden om kort en krachtig de essentie van hun project te formuleren dat vervolgens gecommuniceerd moet worden. Iedere deelnemende partij aan een project heeft een achterban en netwerk. Die moeten ingeschakeld worden om de kennis te verspreiden. Des te korter de afstand tussen project en doelgroep des te groter de kans dat de boodschap overkomt. Daarnaast moet LmW er voor zorgen dat kennis zo snel mogelijk gegoten wordt in cursussen en onderwijsmodules voor HBO-instellingen en universiteiten. En er voor zorgen dat er ook mensen bereid gevonden worden om les te gaan geven op scholen."

Rob Vaes, senior bestuursadviseur van Waternet

“LmW zou ons op veel punten kunnen helpen”

De waterschapsverkiezingen in november 2008 leveren voor een groot deel nieuwe bestuurders op. Hoe kunnen die kennis nemen van de via LmW ontwikkelde kennis en welke rol kan LmW hierbij spelen? Rob Vaes, senior bestuursadviseur van Waternet, verwacht in ieder geval een grote behoefte aan informatie bij de nieuwe bestuurders en aan gelegenheden om kennis uit te wisselen.

“De kennisconferenties die LmW heeft georganiseerd, kunnen een goed middel zijn voor kennisoverdracht en kennisuitwisseling. Het zou heel aardig zijn als LmW nog iets dergelijks organiseert in 2009. Het gaat dan om conferenties waar gelijksoortige problematiek centraal staat, bijvoorbeeld de stedelijke wateropgave of de problematiek in West-Nederland.

Onderwerpen als grondverwerving, waterberging en de samenwerking met provincies en gemeenten kunnen dan aan de orde komen. Op bestuurlijk niveau speelt het onderwerp alfa-, bèta- en gamma-interactie niet zo; dus daar is nog een wereld te winnen. “Verder zou LmW een rol kunnen vervullen door het organiseren van excursies voor bestuurders naar projecten in het veld. Daarnaast is er altijd intern bij projectleiders

een grote behoefte om bestuurders kennis te laten nemen van hun project, maar worden ze geconfronteerd met beperkte interesse van bestuurders. De projectleiders zijn geïnteresseerd in manieren om hun project bij bestuurders onder de aandacht te brengen. Anderzijds zijn er soms bestuurders die voor hun ideeën nauwelijks gehoor vinden in de ambtelijke organisatie.

Cartoon 4. Communiceren moeten we leren

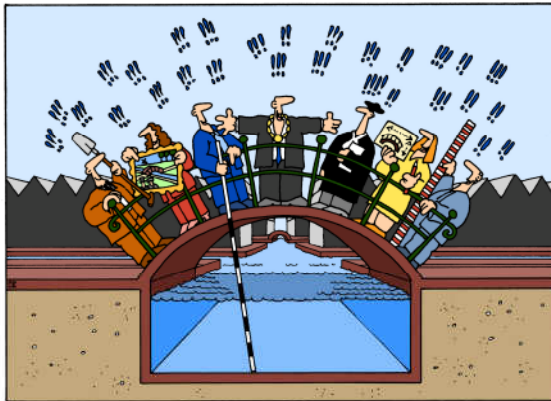
“Tot slot zie je wel eens dat een organisatie opnieuw een discussie gaat voeren over een onderwerp, terwijl men niet weet dat daar elders al lang concrete ervaring mee is opgedaan. Zo’n overzicht van ervaringen elders in het land zou ons wel welkom zijn. Ik hoop dat LmW op al die punten concrete kennis kan aandragen.”

Marjo van Loon, projectleider van Hollandse Waterstad

“Leven met Water zou de manier van werken verder kunnen uitdragen”

Marjo van Loon werkt als cultuurhistoricus bij de gemeente Gouda en is projectleider van het LmW-project Hollandse Waterstad. Ze werd helemaal blij toen ze anderhalf jaar geleden kennis nam van het project. “De manier van werken waarbij verschillende partijen gelijkwaardig aan tafel zitten en gezamenlijk een plan maken, sprak mij erg aan. Ik denk dat we hiermee unieke kennis hebben verworven. Bijvoorbeeld dat je elkaar moet gaan leren verstaan, soms heel letterlijk, dat je elkaar moet opzoeken en dat er tijd nodig is om het proces door te gaan.”

“Het proces is net zo belangrijk als de uitkomst. De deelnemers leren tijdens de rit vanuit andere denkkaders te denken. Maar je moet wel gedreven mensen hebben die open staan voor andere domeinen. In ons gebied zien we dat het waterschap door ons project het belang van cultuurhistorie eerder onderkent en zich daarbij meer betrokken voelt. Ik ben er van overtuigd dat cultuurhistorie en water elkaar iets te vertellen hebben, maar zo bestaat er ook een relatie tussen de economie van de stad en het water. “We gaan de brug slaan met onze kennis vanuit Hollandse Waterstad naar de rest van de gemeentelijke organisatie.

Cartoon 5. Overbruggingsgesprek

Dit doen we via twee bijeenkomsten voor collega's onder voorzitterschap van de gemeentesecretaris. Ook willen we de kennis

presenteren binnen het netwerk van Hollandse watersteden. De wateropgave uitvoeren met behoud van cultuurhistorie is juist de komende jaren van belang. Kijk maar eens naar de teksten in het Nationaal Water Plan.

“De les uit Hollandse Waterstad verdient nadere verspreiding. Als dit project komend voorjaar stopt, hoop ik dat we de manier van werken binnen ons project kunnen overdragen, zowel in Gouda maar ook in andere gemeenten, waaronder Hollandse watersteden. “Wij kunnen zeker hulp van Leven met Water gebruiken, bij voorkeur wanneer zij meedenken over manieren om kennis aan de man te brengen en over voortzetting van de ideeën die binnen het project zijn ontwikkeld. Het gaat er om dat de kennis en water op de juiste plek komt.”

Hans Bressers, hoogleraar beleidsstudies en milieubeleid

“Doorstart Leven met Water zeer gewenst”

Hans Bressers, hoogleraar beleidsstudies en milieubeleid en directeur van het Centrum voor Schone Technologie en Milieubeleid van de Universiteit Twente, is blij met het bestaan van LmW. “Ik vind het heel goed dat er een extern programma is dat voor een periode van vier tot vijf jaar praktijkgericht onderzoek stimuleert en daar geld voor over heeft. Wat LmW juist zo boeiend maakt, is dat het een sterke koppeling legt tussen wetenschap en praktijk. Door die combinatie ontstaat de mogelijkheid om wetenschappelijke concepten en ideeën te confronteren met de praktijk en te onderzoeken of praktische wensen en behoeften met behulp van wetenschap zijn in te vullen. Het is heel stimulerend om de dilemma's in de uitvoeringspraktijk wetenschappelijk te toetsen.”

Op initiatief van Geert Teisman, wetenschappelijk directeur van LmW, wordt er gewerkt aan een leertafel. “Zijn idee is om zes leerstoelen in te stellen rondom de leertafel met het oog op kennisontwikkeling en -uitwisseling van onderzoeksresultaten binnen zowel de wetenschappelijke wereld als de praktijk.

Door het mogelijk te maken dat er zes bijzondere hoogleraren komen aan tafel komen van zes verschillende universiteiten, wordt kennis uit het programma beter verankerd in de research van de universitaire wereld.

Cartoon 6. Leertafel

Hierdoor worden er zaken opgepakt die anders waren blijven liggen. Dan moet je bijvoorbeeld denken aan onderzoek op het terrein van de relatie tussen innovatie en de uitvoering van waterprojecten.

“Een vervolg op het programma zou heel mooi zijn, omdat de periode tussen toegepast wetenschappelijk onderzoek en de landing in

de praktijk meer tijd vraagt dan vijf jaar. Maar ook omdat het programma stimuleert dat wetenschappers praktijkmensen ontmoeten en collega's van andere universiteiten. De resultaten en ideeën uit de projecten kunnen zo makkelijker de weg vinden naar de watermanagementpraktijk, deels via de onderwijsprogramma's op universiteiten.

“De hulp die we van LmW kunnen gebruiken, is er voor zorgen dat de resultaten een goede verspreiding krijgen. Allerlei projecten zijn net iets later gestart waardoor je het risico loopt dat die projecten eindigen zonder dat de resultaten in een groter geheel zijn geplaatst en aan de man gebracht.”

Rick Heikoop, docent aan de Hogeschool Rotterdam

“Grote kansen om kennis onder te brengen in onderwijs” De relatie tussen Leven met Water en de Hogeschool Rotterdam is nog pril, maar er liggen grote kansen om die relatie te verstevigen. En dat geldt ook voor de relatie met andere hogescholen. Dat vindt Rick Heikoop, betrokken bij de nieuwe opleiding Watermanagement die in september 2008 is gestart op “zijn” Hogeschool.

“Wat Leven met Water heel goed voor ons kan doen, is er voor zorgen dat de verkregen kennis toegankelijk wordt voor studenten en docenten. Momenteel is het voor die mensen lastig om die kennis te vinden en er toegang toe te krijgen. Er is nu een grote afstand tussen die kennis en het onderwijs. Het zou heel mooi zijn wanneer die kennis als het ware voor het grijpen ligt in onze mediatheek. Daar zijn we nu mee gestart, maar er moet nog behoorlijk wat actie ondernomen worden voordat dat zover is. Hulp van Leven met Water is ook in 2009 zeer welkom. Docenten, die het al druk genoeg hebben met hun onderwijstaak, komen er vaak niet aan toe om de mediatheek te vullen. Het initiatief van LmW met andere partners voor het inrichten van het Aquarama-systeem waarmee veel kennis wordt ontsloten gaat daar ook bij helpen.

Cartoon 7. Aquarama

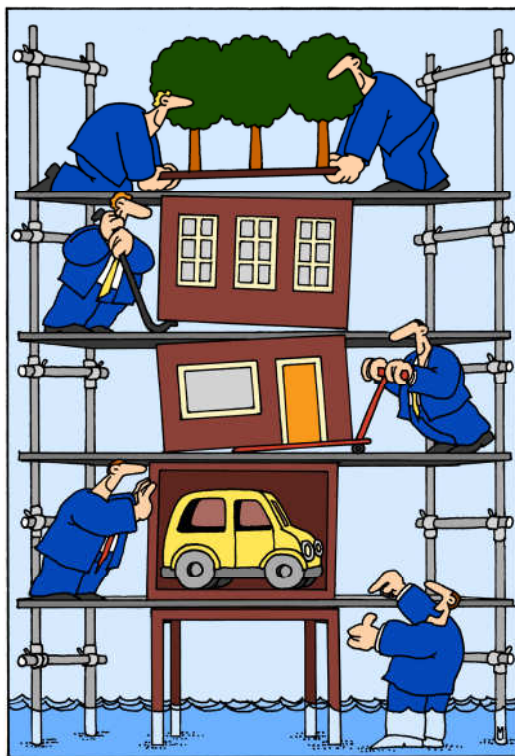
“Daarnaast is het zinvol dat Leven met Water met de Stichting Wateropleidingen hardop nadenkt over het omzetten van kennis in onderwijsmodules.”

Dat geldt ook voor de modules die wij zelf gaan opzetten voor het tweede jaar van onze nieuwe opleiding Watermanagement. Het is goed dat iemand van LmW met suggesties komt over welk materiaal wij kunnen gebruiken. Het gaat er om dat studenten kennis kunnen nemen van processen die zich afspelen in projecten. Daarom hebben wij veel praktijkvoorbeelden nodig en ik neem aan dat LmW ons daaraan kan helpen.

Steven de Boer, conceptontwikkelaar bij Dura Vermeer

“Huidige stimulerende rol ook inzetten bij kennisoverdracht”

Steven de Boer, conceptontwikkelaar bij Dura Vermeer en projectleider van het LmW-project *Bouwen met Water*, vindt de rol van LmW bij kennisoverdracht belangrijk. “Bij kennisoverdracht gaat het om drie richtingen: naar de wetenschap, naar het beleid en naar de uitvoeringspraktijk. Uiteindelijk zal kennis een verbinding met de praktijk moeten krijgen. In de praktijk gaat het vaak om meer dan water. Zoals bij multifunctioneel gebruik van de schaarse ruimte in ons project ‘Bouwen met water’.

Cartoon 8. Multifunctioneel

“Erg belangrijk is dat de aangereikte kennis goed aansluit bij de behoefte van de doelgroep. Daarnaast zal de kennis concreet toegepast moeten worden in het fysiek bouwen of aanleggen van iets. Omdat bouwprojecten lang lopen, denk ik dat de doorwerking nog moet komen.

“Wat LmW kan doen, is de huidige stimulerende rol ook inzetten bij doorvertaling van kennis naar de praktijk. Op dat gebied zijn er nog enige hobbels te nemen. Het is goed wanneer een onafhankelijke instantie als LmW, die dus geen commerciële belangen heeft, die hobbels slecht. Voorbeelden daarvan zijn angst voor het onbekende en het probleem om op enig moment de juiste mensen aan tafel te krijgen. Omdat we onderdeel zijn van LmW kon Bouwen met Water plannen presenteren op een bijeenkomst waar de Commissaris van de Koningin, de burgemeester en de dijkgraaf aanwezig waren. Dat krijgen wij als Dura Vermeer niet voor elkaar.

“Met zo’n onafhankelijke instelling als LmW zouden wij ook vanaf 2010 geholpen zijn. Daarom zou ik een vervolg van het programma zeer op prijs stellen, hoewel ik niet weet hoe dat er uit zou moeten zien. Er is gewoon behoefte aan een onafhankelijke instelling die de kennisvraag uit de praktijk organiseert, nieuwe kennis en ideeën genereert en zorgt voor doorvertaling naar de praktijk. Dat is niet zozeer een kwestie van geld, maar meer van enthousiasme, vaardigheden en netwerken. Dat er meer op het vlak van kennisoverdracht kan gebeuren dan nu, staat voor mij als een paal boven water. Bijvoorbeeld het leggen van verbindingen met andere uitvoeringspraktijken die vergelijkbare opgaven hebben.”

Ferdi Timmermans, hoofd van de afdeling water van Zuid-Holland

“Het werk is nog lang niet gedaan”

Ferdi Timmermans, hoofd van de afdeling Water van de provincie Zuid-Holland, vindt dat de provincies een duidelijke verantwoordelijkheid hebben om er voor te zorgen dat de verworven kennis goed landt bij de lagere overheden. “Het invullen van die verantwoordelijkheid krijgt gestalte door het opnemen van nieuwe inzichten in beleid. En door innovaties te definiëren die om praktijkgerichte antwoorden vragen.

“De operationele taken van het waterbeheer liggen bij de waterschappen en voor een deel bij Rijkswaterstaat. De aansturing van water gebeurt vanuit de provincies, zeg maar de cockpit. Onderzoek hoef je niet zelf uit te voeren, als je er maar voor zorgt dat er direct toepasbare kennis beschikbaar komt voor het regionale waterbeheer. Daarom participeren provincies in projecten van Leven met Water. Daarbij draait het doorgaans om gebiedsontwikkeling. Provincies hebben daarbij een specifieke rol.

“Uit het advies van de Deltacommissie blijkt dat rijk, provincie en de waterschappen al enkele zaken uitvoeren. Bijvoorbeeld de zandmotor en het nadenken over de estuariene dynamiek in de zuidwestelijke delta. Voor oplossingen in de problematiek van zoet en zout water in de delta kunnen we wel hulp van LmW gebruiken. Het herstel van de estuariene dynamiek heeft flinke consequenties voor verschillende belangengroepen. Bij het communiceren daarover, gericht op het verkrijgen van draagvlak, hebben we de kennis uit de LmW-projecten hard nodig. Dit geldt overigens bij meerdere projecten waar beleidskeuzes een grote impact kunnen hebben op bepaalde belangengroepen.”

Zienswijze

“Als je de LmW-projecten bekijkt, kun je zeggen dat je daarmee het kennisfront en de hete hangijzers van het waterbeheer te pakken hebt. De goede onderwerpen zijn opgepakt.

Er is wel heel veel bereikt door Leven met Water in de afgelopen jaren, maar het werk is nog lang niet gedaan. Markant punt vind ik de denkomslag bij de waterschappen, verwoord door de directeur van de STOWA toen hij bij de tussentijdse evaluatie zei: de beer is los. Dit sloeg op de hele watersector, waar de traditionele blik en aanpak verruimd wordt.

Dat is voor een groot deel door LmW bereikt. Maar nog lang niet al het laaghangende en middelhoge fruit is geplukt.

Ik denk dat er nog heel veel winst te boeken is in het waterbeheer als LmW meer z'n zienswijze kan uitdragen en met de projectresultaten de boer op gaat. Niet alleen naar de praktijk toe, maar ook naar wetenschappelijke instellingen.”

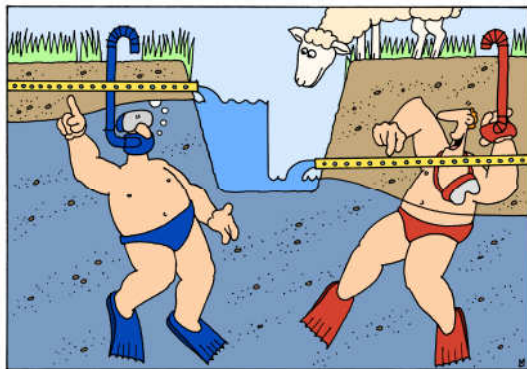

Cartoon 9. Kennis laten landen in de praktijk

Erna van der Wal, senior adviseur bij CLM

“Het belang van gammakennis wordt steeds meer erkend”

CLM is betrokken bij de projecten *Kennistransfer blauwe diensten* en *Waarheen met het veen?* Erna van der Wal, senior adviseur bij CLM, beschouwt die projecten en LmW als waardevol voor de landbouwpraktijk.

Cartoon 10. Onderwaterdrainage

“In *Waarheen met het veen?* is veelbelovende kennis ontwikkeld over onderwaterdrainage. Hiermee is het mogelijk om bij een hoger waterpeil –nodig om bodemdaling tegen te gaan- toch met een goed rendement te kunnen boeren. Het ziet er naar uit dat dit ook goed bruikbaar is voor andere veenweidegebieden. Bij het verspreiden van die kennis zou LmW een uitstekende functie kunnen vervullen. Praktisch kan dat vorm krijgen door, samen met boeren, waterschappen en onderzoekers,

op praktijkschaal na te gaan waar dit goed kan werken en onder welke voorwaarden. Dergelijke technieken zijn belangrijk voor de landbouw om in te kunnen spelen op de grote variatie in waterkwantiteit in ruimte en tijd. “Ook als het gaat om het begrip *Functie volgt peil* kan LmW een rol vervullen door, in gebieden waar verschillende wensen zijn ten aanzien van het waterpeil, samen met betrokken partijen naar gedragen vormen van grondgebruik te zoeken die vanuit ecologisch en economisch oogpunt interessant zijn.”

Gebiedsprocessen

“Het gedachtegoed van LmW begint langzaam door te sijpelen in de wereld van landbouw en water. Steeds meer dringt het besef door dat je andersoortige combinaties nodig hebt om problemen in het waterbeheer op te lossen, bijvoorbeeld een socioloog en een technicus. Ook het besef dat het niet alleen gaat om peilbeheer, maar om gebiedsprocessen met allerlei ruimteclaims vanuit meerdere wensen en belangen. Daarbij wordt steeds vaker erkend dat er ook gammakennis nodig is. Wat handig zou zijn, is wanneer er een mooi overzicht komt van succesvolle maatregelen waarbij landbouw en water zo goed mogelijk samen kunnen gaan. En een overzicht van welke plannen er bestaan voor welke gebieden, zodat partijen in vergelijkbare situaties elkaar kunnen opzoeken. Het zou mooi zijn wanneer LmW daarvoor kon zorgen.”

Jos van Dalen, projectleider Nationaal Waterplan

“Kennis en innovatie zijn heel belangrijk”

Jos van Dalen, projectleider Nationaal Waterplan bij het ministerie van Verkeer en Waterstaat:

“Kennis en innovatie zijn heel belangrijk voor het daadwerkelijk realiseren van de opgaven van het Nationaal Waterplan in 2015 en voor de lange termijn. In dat plan komt een kennis-

en innovatieparagraaf waarin het belang van kennis en innovatie wordt beklemtoond, zowel voor het behalen van de beleidsdoelen als om onze internationale concurrentiepositie te versterken.”

“Gelet op het advies van de Commissie Veerman verwacht ik dat we voor lange tijd veel kennis en innovatie nodig hebben op terreinen als veiligheid, zoetwatervoorziening, waterkwaliteit en de stedelijke wateropgave.

De gevraagde kennis heeft zowel betrekking op de fysieke kant, als op de gamma-kant. Daarbij kan je denken aan bestuurlijke vraagstukken, de ruimtelijke inpassing, economische aspecten en verder samenwerking en communicatie. Dat speelt des te meer, omdat we in het Nationaal Waterplan gebiedsgericht werken als norm stellen.

Daarbij zullen watermensen oog moeten krijgen voor andere belangen en andersom. “Als ministerie hebben wij ontzettend veel kennis over het watersysteem, maar we zullen bij de uitwerking van het Plan ook veel andersoortige kennis nodig hebben. Die kennis

zullen we halen daar waar die aanwezig is of opgebouwd kan worden. Bij de opstelling van het Plan zijn we bij vele kennisnetwerken langs geweest, ook bij Leven met Water. Deze rondgang vormde een belangrijke bouwsteen voor de kennis- en innovatieparagraaf. Een aantal kernpunten van LmW zijn opgenomen in het Nationaal Waterplan, zoals hun manier van werken en de aandacht voor de gamma-kant. Straks gaat het Nationaal Waterplan de inspraak in. Ik kan me voorstellen dat we na die tijd opnieuw bij LmW terugkomen, wellicht opnieuw in de vorm van een workshop, om de inspraakreacties te bespreken.

“LmW beschouwen we als een heel belangrijk kennisnetwerk dat als ingang gebruikt kan worden naar partijen die je anders niet zo snel aan tafel hebt. Deze werkvorm zien we dan ook graag vanaf 2010 gecontinueerd, hoewel daar nu nog geen financiële dekking voor is.”

3 Plannen en activiteiten voor het jaar 2009

In dit hoofdstuk worden de activiteiten en plannen gepresenteerd van Leven met Water gebaseerd op de verwachtingen en vragen die onze netwerkpartners in het vorige hoofdstuk hebben geuit. Daarbij ligt het accent vooral op communicatie en kennisoverdracht.

“2009 staat in het teken van het afronden van de projecten. En daar moet veel aandacht en energie in gestopt worden. Behalve de inhoudelijke afronding per project, wordt natuurlijk ook veel aandacht besteed aan de verankering van resultaten, het doorkoppelen naar nieuwe initiatieven en projecten buiten het programma en vooral de vertaling naar toepassingen in de praktijk.” Dit zegt Bert Satijn, programmadirecteur van Leven met Water.

Er wordt ook afgestemd en samengewerkt met de andere BSIK-programma's binnen het thema van de 'Acht voor Ruimte'. Met Waterkader Haaglanden en Kennis voor Klimaat wordt onderzocht hoe de kennis vanuit Leven met Water het best kan landen om te voorkomen dat het wiel opnieuw wordt uitgevonden.

Bert Satijn : “We zijn een impulsprogramma dat eind 2009 het stokje moet overdragen aan onze netwerkpartners. De impuls moet leiden tot een blijvende versterking van de kennisinfrastructuur. De ontwikkelde kennis moet geborgd zijn en de in gang gezette beweging van anders denken en handelen over leven met water moet doorgaan. Uit voorgaande interviews met onze netwerkpartners blijkt dat zij belang hechten aan een goede doorwerking en nog een aantal wensen hebben voor de activiteiten van het programma in haar laatste jaar. Ons netwerk moet dan mede dankzij dit programma kunnen zeggen: ‘We hebben veel aan de kennis en kunde uit de projecten van Leven met Water. We zijn goed geïnformeerd, dingen gaan

weloverwogen, efficiënt en in goed overleg. We willen doorgaan op de ingeslagen weg van anders omgaan met water.’

Hij vervolgt: “Dit sluit aan bij het beeld dat al eerder geschetst is: ‘de steen in de vijver’. Leven met Water heeft wat in beroering gebracht, maar de kennis moet ook op verschillende manieren uitgedragen worden (concentrische cirkels). En doorwerken nadat dit programma ophoudt te bestaan. Het is inspirerend om te lezen wat onze netwerkpartners daar zelf voor ideeën over hebben. In dit hoofdstuk willen wij zo concreet mogelijk aangeven wat wij in ons laatste jaar gaan doen om het stokje van dit impulsprogramma met de grootste kans op doorwerking over te dragen.”

Dit gebeurt aan de hand van een groot aantal activiteiten met als doelstellingen:

1. Verdere bewustwording rondom de kernboodschappen;
2. De overdracht van expliciete kennis;
3. De overdracht van impliciete kennis;
4. De inbedding van de kennis in organisaties.

Gekoppeld aan de aanbevelingen van onze netwerkpartners worden een aantal activiteiten gepresenteerd. Deze zijn veelal gericht op meerdere van de vier te bereiken doelen.

Deze activiteiten hebben als basis de onlangs verder uitgewerkte communicatiestrategie. Uitgangspunt hiervan is dat de communicatie-inspanningen van LmW gericht zijn op vragen en behoeften van de doelgroep. Dit gebeurt aan de hand van zeven maatschappelijke thema's. Bijvoorbeeld het betrekken van de burgers bij gebiedsontwikkeling, met als doel het water zijn nieuwe plek te geven.

Citaat Jacques Leenen:

“Wat LmW verder nog kan doen, is de producten uit de projecten onder de aandacht brengen bij de waterschappen die niet aan een project hebben deelgenomen.”

Activiteiten van dit type zijn bijvoorbeeld het organiseren van themadagen en brugateliers na het afronden van een onderzoek. Ook zullen er symposia op projectniveau worden georganiseerd, bijvoorbeeld bij de projecten *Water en Ervaringskennis*, *Interactieve Uitvoering* en in het najaar 2009 bij *Transities Duurzaam Stedelijk Waterbeheer*.

LmW neemt deel aan het internationaal congres Aquaterra 2009 en het World Water Forum 5 in Istanboel. In samenwerking met anderen wordt gewerkt aan een internationaal congres *Buiding with Nature*. Er wordt daarnaast continu gezocht naar andere mogelijkheden om kennis te delen. Er komt een groot slotcongres van *Leven met Water* in januari 2010.

Citaat Rob Vaes, senior bestuursadviseur van Waternet:

“LmW zou een rol kunnen vervullen door het organiseren van excursies voor bestuurders naar projecten in het veld.”

Het betrekken van bestuurders bij dit werk is een continu aandachtspunt.

De oogstbijeenkomst Water Governance medio november 2008 zal een basis vormen om de bestuurders op andere wijze dan de praktijkmensen te bereiken. Daaronder vallen ook veldexcursies die op project- en op programmaniveau zullen worden georganiseerd. Maar een speciale kennisconferentie voor bestuurders en een speciale versie van *Water Game* staan ook op het programma.

Andere activiteiten zijn:

- Participatie aan de *Delta Water Award*. Deze prijs daagt getalenteerde studenten en jonge ingenieurs uit om met vernieuwende en duurzame ideeën te komen voor deltagebieden. De beste teams krijgen ondersteuning van de experts uit de LmW-projecten om hun idee verder te verbeteren. Deze prijs wordt eind 2009 uitgereikt.
- Deelnemen aan de *Maand van het water-manifestatie van het Nederlands Architectuurinstituut*, gericht op het genereren van innovatieve ideeën voor de ruimtelijke inrichting van Nederland.
- Samenwerken aan de *onderwijsmodule Waterwerken van het CITO*. Deze onderwijsmodule is gebaseerd op de zorg van de waterwereld dat er binnen afzienbare tijd onvoldoende geschoolde mensen beschikbaar zijn voor de watersector. De onderwijsmodule is gericht op middelbare scholieren (4 - 5 HAVO, 4 - 6 VWO) met als doel hen “te verleiden” te kiezen voor een beroep of vervolgstudie waarmee ze in de watersector aan de slag kunnen. De projectresultaten en de netwerkpartners van LmW dienen als basismateriaal en rolmodel voor specifieke waterberoepen.
- Het stimuleren van *artikelen in landelijke dagbladen en in vakbladen*. Daartoe zal LmW heldere boodschappen formuleren over actuele kwesties op het gebied van water en ruimte. Netwerkpartners en projectleiders kunnen dit gebruiken als zij benaderd worden door de pers.

Via ons programma wordt veel kennis ontwikkeld. Naar schatting is dat voor 70 procent impliciete kennis en voor 30 procent expliciete kennis.

De overdracht van expliciete kennis is er op gericht om de overdraagbare resultaten van het programma te doen laten landen in de waterbeheerpraktijk, maar ook in de ruimtelijke ordeningspraktijk.

Citaat Erna van der Wal, senior adviseur bij CLM: *“Wat handig zou zijn, is wanneer er een mooi overzicht komt van succesvolle maatregelen waarbij landbouw en water zo goed mogelijk samen kunnen gaan. En een overzicht van welke plannen er bestaan voor welke gebieden, zodat partijen in vergelijkbare situaties elkaar kunnen opzoeken.”*

Een belangrijke rol is hierbij weggelegd voor Aquarama. Dit is een uitgebreide database, gevoed met alle digitale informatie van STOWA, NWP en Leven met Water. Er zijn contacten met de Unie van Waterschappen, DGW, de Waterdienst en de Waterschappen om zich hierbij aan te sluiten. De digitale informatie omvat rapporten, filmmateriaal, foto's en multimediapresentaties. Deze informatie wordt centraal, overzichtelijk en rechtenvrij aangeboden. Intelligente zoekmachines faciliteren het ontsluiten van alle kennis. Aquarama zal een belangrijke rol spelen bij de kennisontsluiting van alle Leven met Water-producten. Het “in de lucht gaan” van Aquarama is voorzien in het voorjaar van 2009.

Citaat Han de Wit Han de Wit, directeur business development bij Tauw
“LmW moet er voor zorgen dat kennis zo snel mogelijk gegoten wordt in cursussen en onderwijsmodules voor HBO-instellingen en universiteiten.”

Leven met Water gaat samen met Habiforum en Klimaat voor Ruimte de verkregen kennis toegankelijk maken voor de hogescholen en universiteiten door het gezamenlijk

ontwikkelen van kennismodules op het gebied van hoogwaardig ruimtegebruik. De eerste stap is gezet in het najaar 2008 met de Hogeschool Rotterdam en de Stichting Wateropleidingen. Met de Hogeschool zullen ook opdrachten voor studenten worden ontwikkeld op het vlak van bouwen en waterveiligheid.

Citaat Hans Bressers, hoogleraar beleidsstudies en milieubeleid:
“De hulp die we van LmW kunnen gebruiken, is er voor zorgen dat de resultaten een goede verspreiding krijgen.”

LmW werkt aan de instelling van zes leerstoelen (die bij elkaar de Leertafel vormen) met het oog op het opzetten van nieuw multidisciplinair onderzoek en de verspreiding van onderzoeksresultaten binnen zowel de wetenschappelijke wereld als de praktijk. Hierbij ligt het accent op bèta- en gamma-onderzoek.

De oogstbijeenkomsten zijn gericht op de overdracht van impliciete kennis. Deze bijeenkomsten zijn bedoeld om de oogst (kennis en ervaring) uit de ruim 80 projecten van het programma per thema te bundelen en beschikbaar te maken voor professionals in het Nederlandse waterdomein. De thema's zijn Communicatie en participatie, Professionals en bestuurders, Water en gebiedsontwikkeling, Wetenschap en praktijk, waterveiligheid, Bestuurlijke arrangementen, Waardering en beleving en tot slot Watereconomie. De opschaling en presentatie van de oogst zal op diverse manieren gebeuren. Er is begonnen met diepte-interviews met alle projectleiders. Dat vormde de basis voor de opwerking van alle kernopbrengsten vanuit de projecten, de oogst. Deze wordt verder omgezet in verhalen, artikelen, films, cursusmodules en verslagen. Deze worden samengebracht in de nieuwe versie van de website van LmW, waar het accent zal komen te liggen op een multimediarapportage.

Drie van de acht oogstbijeenkomsten hebben reeds in 2008 plaats gevonden. De overige zijn gepland in de eerste helft van 2009.

Veel impliciete kennis kan worden verspreid via brugateliers. Deze worden gekoppeld aan

nieuwe projecten met complexe vraagstukken waar kennis uit meerdere "hoeken" (en van meerdere partijen uit het netwerk van LmW) gewenst is voor een oplossing. Via het organiseren van bijeenkomsten voor experts en betrokkenen willen we uitdragen welke combinatie van kennis nodig is om dergelijke vraagstukken met succes aan te pakken. Het gaat om het samen ontwikkelen van kennis. Deelnemers aan brugateliërs zullen de opgedane kennis doorgeven aan "collega's", bijvoorbeeld een gemeente aan andere gemeenten. Een voorbeeld waar brugateliërs goed gewerkt hebben, is het project Tiel-Oost. In 2009 zijn nog vijf tot zeven brugateliërs gepland, onder andere met projecten van Rijkswaterstaat en andere gemeenten rond bouwen met water en klimaatbestendig bouwen.

Citaat Ipo Ritsema, van Deltares:

"Het is noodzakelijk dat alle kennis beschikbaar en toegankelijk wordt, samen met die van andere kennisinstututen. Bij de organisatie hiervan kunnen we de kennis en kunde vanuit LmW hierbij zeker gebruiken."

Ook zal impliciete kennis verspreid worden via themabijeenkomsten, CoP's en workshops. In 2009 is er bijvoorbeeld een workshop over kennisdoorwerking en netwerken en een workshop over de boegbeeldprojecten Bouwen met Water en UFM-Dordrecht. Hiertoe is een wetenschappelijke analyse gemaakt van de factoren die tot zo'n groot succes van deze projecten hebben geleid.

In een Community of Practice (CoP) komen diverse projectleiders en anderen uit diverse projecten bij elkaar om kennis van een bepaald thema (bijvoorbeeld burger-participatie) te delen. Met Rijkswaterstaat en STOWA wordt gewerkt aan het lanceren van nieuwe CoP's.

Cartoon11. Leren met water

Met Rijkswaterstaat en Habiforum wordt ook een themabijeenkomst georganiseerd over burgerparticipatie en gebiedsgericht werken binnen projecten van Rijkswaterstaat.

De inbedding van de kennis in organisaties vraagt ook aandacht. Onze projectleiders dragen de resultaten van hun projecten enthousiast uit aan hun achterban en netwerk. Het programmamanagement zal de projectleiders hierbij ondersteunen. Het doel hiervan is het vergroten van draagvlak voor nieuwe kennis en inzichten bij medewerkers, projectleiders, management en bestuur binnen een organisatie. Dit krijgt met name aandacht bij waterprojecten die flinke consequenties hebben voor verschillende belangengroepen (communicatie, het verkrijgen van draagvlak). Ook zal het programmamanagement zoveel mogelijk stimuleren dat onze manier van integraal werken, zoals bij het project Hollandse Waterstad in Gouda, wordt voortgezet, zowel binnen de gemeente Gouda als in andere gemeenten, waaronder Hollandse Watersteden.

Speciale aandacht wordt er gegeven aan kennisoverdracht aan bestuurders. Daarom was er in november 2008 een oogstbijeenkomst Water Governance en wordt er gewerkt aan een bestuurdersconferentie in 2009. Hiermee worden de resultaten van LmW op bestuurlijk niveau verankerd.

Ook wil LmW kennis en inzichten aanreiken waarmee de Structuurvisie Randstad 2040 uitgewerkt kan worden. In deze Structuurvisie ontbreekt nog een uitgewerkte strategie om de groen-blaue delta (gefinancierd door rood) vorm te geven. LmW wil aan het ministerie van VROM kennis en ideeën aanreiken om het principe van meervoudig ruimtegebruik (landbouw, water, wonen, natuur) praktisch toepasbaar te maken. Hierdoor wordt de kwaliteit van blauw vergroot en onze manier van werken op ministerieel niveau uitgedragen.

Slot

Bovenbeschreven activiteiten zijn er op gericht dat de processen en resultaten van Leven met Water geborgd worden in de waterpraktijk, in de kennisinfrastructuur en in bestuurlijke gremia. "We hopen dat de vijver in beroering blijft", zegt Bert Satijn. "Gelet op het advies van de Commissie Veerman en het Nationaal Waterplan is er nog lange tijd veel kennis en innovatie nodig op het gebied van anders omgaan met water. Enkele kernpunten van ons programma zijn opgenomen in het Nationaal Waterplan, zoals onze manier van werken. Leven met Water wordt beschouwd als een

heel belangrijk kennisnetwerk dat als ingang gebruikt kan worden naar partijen die je anders niet zo snel aan tafel hebt.

"Veel gesprekpartners spreken de wens uit dat Leven met Water de huidige stimulerende rol ook inzet bij doorvertaling van kennis naar de praktijk. Ook na 2010. Vooral voor wat betreft uitvoeringspraktijk wordt geconstateerd dat de doorwerking van onze inzichten nog een impuls nodig heeft. Een vervolg van het programma wordt door onze netwerkpartners op prijs gesteld. En dat geeft een goed gevoel", aldus Bert Satijn.

4 Financiën

Interview Jan Ploeger, penningmeester Bestuur Leven met Water

“Ik wil de projecten ook administratief in 2009 goed afsluiten en het geld op verantwoorde wijze uitgeven”

“Als stichting hebben wij nu een flink bedrag bij een veilige bank staan dat we graag willen betalen aan de projectpartijen die er recht op hebben. Maar dan moeten ze wel op tijd met de juiste verantwoording onderbouwing en rekening en komen. Ook zij lopen tegen de ingewikkeldheid van de BSIK-regeling aan. Dat vraagt van alle partijen een extra inspanning. Dus ook in 2009 gaan we er hard tegenaan”

Dit zegt Jan Ploeger, penningmeester in het bestuur van Leven met Water. In het dagelijks leven werkt hij bij het Inter Provinciaal Overleg als directeur. “LmW is in financieel opzicht een raar bedrijf. We worden geacht veel geld uit te geven aan de projecten en daarmee dekken we deels de overheadkosten van het programmamanagement. In het begin van het programma kostte het moeite om de projecten van start te laten gaan en dus was er onvoldoende dekking. Maar de voorschotregeling zorgde ervoor dat de liquiditeit niet in gevaar kwam. Nu na vier jaar is de situatie geheel anders. De projecten zijn goed in uitvoering en 40% zijn afgerond. Toch raken we het geld maar moeilijk kwijt. Vandaar dat we het voorlopig op een bankrekening hebben gezet.”

Dat het geld wordt opgepot, komt doordat veel projecten moeizaam en traag met een rekening en onderbouwing komen. Die moet volgens het format van de BSIK-regeling worden opgesteld en vergezeld gaan van een accountantsverklaring. Dat laatste is met name

moeilijk voor partijen die geen gesloten urenadministratie hebben, zoals Rijkswaterstaat. Ook bestaat de kans dat partijen met een “kleine” rekening besluiten de factuur niet in te dienen, omdat de daarmee gepaard gaande kosten (accountantsverklaring, administratieve lasten) zo hoog zijn. “En dat geeft een verkeerd beeld van het programma”, zegt Jan Ploeger. “Wij willen als bestuur onze verplichtingen nakomen en dit programma netjes afronden. Daarom zullen wij en het programmamanagement er hard aan werken dat we de rekeningen binnen krijgen en de projectconsortia daarbij ondersteunen.”

Tromgeroffel

Hij noemt dit probleem het voornaamste zorgpunt voor 2009 in administratief opzicht. “We hebben het ons ook niet echt makkelijk gemaakt door heel breed onze vraag naar projectvoorstellen uit te zetten. We hebben doelbewust, buiten de bekende grote instituten om, met tromgeroffel meer creativiteit en innovatie los weten te trekken. We hebben gekozen voor het tendersysteem waarbij alle partijen met goede ideeën een gewillig oor vonden. Daarbij hebben we erg ons best gedaan om de BSIK-regeling zodanig toe te passen dat iedereen kon meedoen. We zijn daarin geslaagd, maar zitten nu wel met een enorme lijst aan projecten, projectpartijen en grotere administratieve lasten. Maar: ik ben wel blij dat we heel veel mensen hebben weten te bereiken en dat we zo veel mooie resultaten via de projecten hebben kunnen boeken. Nu gaat het erom dat we er voor zorgen dat die resultaten ook doorwerken. Dus de rente van de betrouwbare bank kunnen we gebruiken om meer aandacht te besteden aan kennisoverdracht en de goede afronding van de programmafinanciën in 2009.”

Voor de kennisdoorwerking en –overdracht is ongeveer tien procent van het totale programmabudget beschikbaar. Dit wordt onder meer besteed aan oogstbijeenkomsten, de leertafel en een slotcongres. “Uit de

indrukwekkende berg van projecten willen we de meest interessante parels halen en die goed aan de man brengen. Dat is ook een kwestie van op het juiste moment met de juiste boodschap bij de juiste doelgroep komen. Daar zullen we op sturen. Wat we beslist onvoldoende vinden, is een rapportje maken en die het land insturen.”

Economische waarde

Tegenover de kosten en financiën rondom een programma staan ook baten. Deze zijn nog onvoldoende in beeld. Daarom willen we, conform de opdracht van de Commissie van Wijzen, nog enkele nieuwe projecten starten die gericht zijn op de economische kant van water een nieuwe plek geven. Goede waterveiligheid heeft ook een economische waarde, maar hoe maak je dat inzichtelijk? Hoe toon je het economische rendement van huidige ingrijpen aan over pakweg 100 jaar? Bij maatschappelijke kosten en baten kijkt men in de regel nooit verder dan 15 jaar vooruit. Is de onzekerheid klein genoeg om te kunnen spreken van baten op termijn? Deze kennisleemtes vragen ook om meer inzicht in de bestuurlijke en besluitvormingsprocessen die van invloed zijn op de waterwereld.

Jan Ploeger: “Het programma heeft er zich op toegelegd om de verbinding te leggen tussen de alfa-, bèta- en gammawereld. We hebben hulpmiddelen en kennis ontwikkeld over hoe je ingrijpende processen met groter draagvlak tot een goed einde kunt brengen. Anderzijds denk ik ook dat wij geholpen hebben om waterkennis, wat vaak bèta-kennis is, goed in een bestuurlijk proces te laten landen, zodat de plannen ook met meer begrip tot uitvoering kwamen. Als je de hele bestaansperiode van

LmW bekijkt, valt mij op dat wij heel veel mensen hebben weten te bereiken, ook buiten de waterwereld, en dat er meer interactie is ontstaan tussen bestuurders en uitvoerders. Je kunt beleidsmatig wel van alles bedenken, maar het moet ook nog wel uitgevoerd worden.”

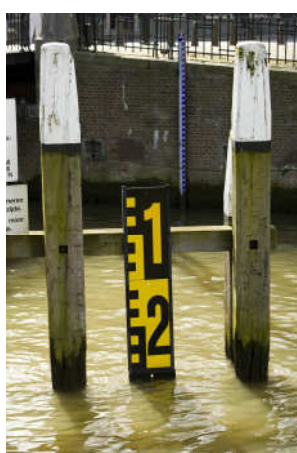
De cijfers in de tabellen op de volgende pagina geven een beeld van waar we financieel staan. De bijdrage van LmW aan projecten (€ 15.800.000,-) is nagenoeg geheel gealloceerd inclusief gereserveerde ruimte voor kennisoverdracht (zie tabel 4.1 en bijlage 3 en 4). De verdeling over de kennisthema's en gebiedstypes is min of meer conform planning met dien verstande, dat er meer besteed wordt aan kennisoverdracht dan oorspronkelijk bedacht bij de start van het programma. Qua gebiedstype is er een verschuiving opgetreden van de kust naar Laag Nederland, zoals al in eerdere jaarberichten is vermeld. Dit is blijkbaar een kwestie van vraag en aanbod. Tabel 4.2 geeft de kerncijfers weer van de projecten met een onderscheid tussen het aantal (deel) projecten afgerond, in uitvoering en nog op te starten. Éénderde van de projecten is afgerond, de helft van de projecten is in de afrondingsfase. Dat zijn met name de grote vierjarige projecten. Daarnaast worden er nog enkele kleinere projecten opgestart, vooral gericht op kennisoverdracht en –doorwerking. Tabel 4.3 toont het meest recente overzicht van de verdeling van consortiumleden met onderscheid tussen de kostenmakers en de bijdragen vanuit de verschillende partijen. Uiteraard zijn hier geen grote verschuivingen ten opzichte van het jaar 2008, omdat deze cijfers gebaseerd zijn op de afgesloten projectovereenkomsten.

Tabel 4.1 Verdeling bijdragen LmW over gebiedstypes en kennisthema's
Als percentage van de totale bijdrage aan projecten € 15.800.000,--.
Status per 1 januari 2009

	Kust+Zee	Rivieren	Laag NL	Hoog NL	Stedelijk	Totalen
Communicatie	1,4%	3,6%	6,1%	2,5%	3,9%	17,4%
Waardering	1,7%	4,0%	7,2%	2,7%	5,1%	20,6%
Besturing	0,9%	3,1%	6,0%	2,1%	4,8%	16,9%
Watersystemen	1,2%	4,7%	7,8%	1,8%	4,8%	20,4%
Kennisoverdracht	2,4%	4,8%	6,7%	4,5%	6,3%	24,6%
Totalen	7,5%	20,2%	33,8%	13,6%	24,9%	100,0%

Tabel 4.2 Overzicht van de projecten
(Zie ook bijlage 4)

	Aantal (deel)-projecten	Projectwaarde gevraagd (€)	Bijdrage gevraagd LmW (€)	LmW Bijdrage toegekend %
Afgekeurde (deel)-projecten	35	10.546.067	4.007.505	0%
(deel)-projecten afgerond	56	11.157.187	4.501.384	29%
(deel)-projecten in uitvoering	39	24.296.274	8.460.924	54%
(deel)-projecten nog op te starten	12	1.371.900	489.398	3%
Totaal goedgekeurde (deel)projecten kennisontwikkeling	107			85%
Nog goed te keuren (deel)-projecten	Circa 4	1.371.095	489.398	3%
Nog te initiëren en goed te keuren (deel)- projecten		347.236	134.209	1%
(deel)projecten tbv kennisintegratie	Circa 32	3.070.088	1.545.151	10%
Totaal te verwachten tot 2010		42.143.378	15.710.015	100%
Totaal aantal gecontracteerde (deel)-projecten per 31-10-08		36.727.549	13.470.459	86%
Totaal gedeclareerde projectwaarde per 31-10-08		24.290.000	9.230.200	59%

Tabel 4.3 Overzicht van kosten en bijdragen op afgesloten projectovereenkomsten
 Status per 31 oktober 2008

	Kosten		Bijdragen					
	Totaal bedrag	Totaal %	Uren bedrag	Uren %	Cash bedrag	Cash %	Totaal bedrag	Totaal %
Consortia								
Kennisvragers en waterbeheerders								
<i>Europese commissie</i>	0	0%	0	0,0%	2.490.591	6,7%	2.490.591	7%
<i>Ministeries</i>	1.558.308	4%	1.406.199	3,8%	2.329.210	6,2%	3.735.409	10%
<i>Provincies</i>	470.238	1%	518.004	1,4%	628.339	1,7%	1.146.343	3%
<i>Gemeenten</i>	1.671.477	4%	1.449.607	3,9%	293.482	0,8%	1.743.089	5%
<i>Waterschappen en STOWA</i>	2.021.437	5%	1.667.410	4,5%	2.219.408	5,9%	3.886.819	10%
<i>Derden</i>	248.173	1%	974.715	2,6%	963.486	2,6%	1.938.201	5%
Subtotaal	5.969.633	16%	6.015.936	16,1%	8.924.516	23,8%	14.940.452	40%
Vertegenwoordigers kennisaanbieders								
<i>Universiteiten</i>	13.187.503	35%	3.590.763	9,6%	131.119	0,4%	3.721.882	10%
<i>Kennisinstellingen</i>	9.710.826	26%	2.819.539	7,5%	773.287	2,1%	3.592.826	10%
<i>Adviesbureaus</i>	6.066.126	16%	976.487	2,6%	32.747	0,1%	1.009.233	3%
<i>Aannemers</i>	1.447.289	4%	535.779	1,4%	7.500	0,0%	543.279	1%
<i>Derden</i>	1.057.799	3%	152.697	0,4%	52.095	0,1%	204.792	1%
Subtotaal	31.469.542	84%	8.075.265	21,6%	996.747	2,7%	9.072.013	24%
Bijdrage Leven met Water	0	0%	0	0,0%	13.426.710	35,9%	13.426.710	36%
Totaal Generaal	37.439.175	100%	14.091.201	37,6%	23.347.974	62,4%	37.439.175	100%

leven met ● water

Bijlage 1

*Samenstelling Bestuur, Kennisverankeringsteam en
Programmamanagement per 1 januari 2009*

Samenstelling Algemeen Bestuur, per 1 januari 2009

Dagelijks Bestuur:

ir. C.J.A. Reigersman		voorzitter
ir. J.M.J. Leenen	STOWA	secretaris
ir. J. Ploeger	Inter Provinciaal Overleg	penningmeester

Leden Algemeen Bestuur:

ir. B.W.M. Koeckhoven	Interpolis Agro
mr. H.M. Meijdam	CURNET
dr.ir. A.G. Segeren	Deltares
prof.dr. R.J. in 't Veld	RMNO
prof.dr.ir. P. Vellinga	Wageningen Universiteit
mr. drs. G.A.A. Verkerk	Gemeente Delft
dr. G. Vos	InnovatieNetwerk
dr.ir. J.C.M. de Wit	Tauw bv
prof.dr.ir. C. Zevenbergen	Dura Vermeer Business Development BV

Agendaleden:

ir. H.W. Kamphuis	Ministerie van VROM
dr. M.J. van Bracht	TNO Bouw en Ondergrond
drs. M. van Leeuwen	SenterNovem

Vertegenwoordiger van het Ministerie van VenW (DGW):

drs. M.B.A.M Scheffers	Ministerie van VenW
------------------------	---------------------

Algemeen Bestuur

Samenstelling Kennisverankeringsteam per 1 januari 2009

Voorzitter:

mr.drs. P.C.G. Glas

Waterschap De Dommel

Leden van het Kennisverankeringsteam:

Mevrouw drs. C.W.M. van der Pol

Ministerie van V&W, Rijkswaterstaat Bouwdienst

dr. N.M. Pieterse

Planbureau voor de Leefomgeving

A.F.L. Slob, MSc

TNO Bouw en Ondergrond

ir. R.P. Moens

Grontmij Nederland bv

mevrouw ir. F. de Pater

Klimaat voor Ruimte

dr.ir. F.H.M. van de Ven

TU Delft

drs. B. van der Wal

STOWA

dr. C. Kwakernaak

Alterra

dr.ir. A.J. Reinhard

LEI

Agendaleden:

Ir. H.W. Kamphuis

Ministerie van VROM

ir. W. van Leussen

DON Rijkswaterstaat

Ing. R. Weeda

Stout Groep

Kennisverankeringsteam

Samenstelling Programmamanagement per 1 januari 2009

Ir. H.M.C. Satijn

Prof.dr.ing. G.R. Teisman

Ing. C. Nijburg

Drs. C.M. van Schaik

E.A.M. Vranken

P.A.T. Reichard

M.M.I. Scholzs

M. Boom

I van Geloven

N. Simonian

programmadirecteur

wetenschappelijk directeur

programmasecretaris

programmacoördinator

communicatiecoördinator

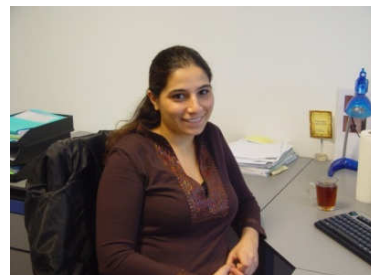
communicatiecoördinator

managementassistente

managementassistente

programmacontroller

projectassistente

leven met ● water

Bijlage 2

Overzicht projecten per 1 januari 2009

Overzicht projecten

Status per 31-10-08

Projectnr.	Titel	Geraamd		Contract		Status project
		Projectwaarde (€)	Bijdrage LmW (€)	Projectwaarde (€)	Bijdrage LmW (€)	
Niet geselecteerde (Deel)projecten						
P1005-1	FEAST		-	-	-	Niet geselecteerd
P1010-2	Natuurlijke Delta	-	-	-	-	Niet geselecteerd
P1014	Kennisnetwerk MR+W	-	-	-	-	Niet geselecteerd
P1020	Stroomdal	-	-	-	-	Niet geselecteerd
P1022	Interactieve planvorming NN	-	-	-	-	Niet geselecteerd
P1024	Grond onder water in Twente	-	-	-	-	Niet geselecteerd
P1025	Bergen aan de bron	-	-	-	-	Niet geselecteerd
P1027-1	Aquaterra Nederland	-	-	-	-	Niet geselecteerd
P1030	Moover 100 milj	-	-	-	-	Niet geselecteerd
P1031	Bolero	-	-	-	-	Niet geselecteerd
P2033-2	Waterberging als ruimtelijke opgave Fase 2	-	-	-	-	Niet geselecteerd
P2035	Quick scan rivierbeheer	-	-	-	-	Niet geselecteerd
P2036	Waterstad	-	-	-	-	Niet geselecteerd
P2039	Alliantie Toekomst Ateliers	-	-	-	-	Niet geselecteerd
P2041	Bouwen met terreincondities	-	-	-	-	Niet geselecteerd
P2042	Overstromingsrisico's	-	-	-	-	Niet geselecteerd
P2045	Ondernemen met water	-	-	-	-	Niet geselecteerd
P2046	Waterbewust in en om het huis	-	-	-	-	Niet geselecteerd
P2049-1	Grensoverschrijdend water	-	-	-	-	Niet geselecteerd
P2055	The local temperature	-	-	-	-	Niet geselecteerd
P2056	Gebiedsbrede aanpak fosfaat	-	-	-	-	Niet geselecteerd
P3060	Wateropgave Assen	-	-	-	-	Niet geselecteerd
P3063	Waardering Blauwe Diensten	-	-	-	-	Niet geselecteerd
P3064	MKBA als input voor kostentoedeling van KRW-maatregelen	-	-	-	-	Niet geselecteerd
P3066	Watervast	-	-	-	-	Niet geselecteerd
P3067	ADAPTS	-	-	-	-	Niet geselecteerd

Projectnr.	Titel	Geraamd		Contract		Status project
		Projectwaarde (€)	Bijdrage LmW (€)	Projectwaarde (€)	Bijdrage LmW (€)	
P3070	OEI voor waterbesluitvorming	-	-	-	-	Niet geselecteerd
P3071	Innovatief (her)gebruik ondergrondse infrastructuur	-	-	-	-	Niet geselecteerd
P3074-2	Grondwaterloket Fase 2	-	-	-	-	Niet geselecteerd
P3079	KLATER = KLimaat en wATER	-	-	-	-	Niet geselecteerd
P4088-1	Mozes	-	-	-	-	Niet geselecteerd
P4089	Internationaal Leren met Water	-	-	-	-	Niet geselecteerd
P4092-1	Rotterdam Waterstad	-	-	-	-	Niet geselecteerd
PH5115	Risico-toets overstrooming	-	-	-	-	Niet geselecteerd
PK5117	Portal Stedelijk Water	-	-	-	-	Niet geselecteerd
35 (deel)projecten						
Afgeronde projecten						
P1001-1	Water Economie	492.098,00	204.076,00	492.098,00	204.076,00	Afgerond
P1001-2	Water Economie	497.346,94	205.000,00	497.346,94	205.000,00	Afgerond
P1003	Waterberging in de diepte	61.503,00	30.752,00	61.503,00	30.752,00	Afgerond
P1004	Dialogo over water in gebiedenbeleid	359.846,04	145.000,00	340.426,70	145.000,00	Afgerond
P1006-1	Maquette Waterrijk	33.119,96	10.000,00	33.119,96	10.000,00	Afgerond
P1007-1	Beleidsstool KRW	274.697,23	115.373,00	274.697,23	115.373,00	Afgerond
P1007-2	KRW-verkenner fase 2	626.395,90	247.905,48	626.395,90	247.905,48	Afgerond
P1009-1	Watertekens Fase 1	77.885,22	31.154,00	77.885,22	31.154,00	Afgerond
P1009-2	Watertekens Fase 2	208.938,58	76.053,64	208.938,58	76.053,64	Afgerond
P1009-3	Watertekens Fase 3	91.458,01	30.000,00	91.458,01	30.000,00	Afgerond
P1010-1	Delta	70.000,00	28.000,00	70.000,00	28.000,00	Afgerond
P1011-1	Nieuwe waterlandgoederen	75.466,58	31.696,00	75.466,58	31.696,00	Afgerond
P1015	Perspectieven in waterbeheer	250.000,00	105.000,00	250.000,00	105.000,00	Afgerond
P1017	Boven water komen	80.937,45	30.000,00	80.937,45	30.000,00	Afgerond
P1018-1	Interactieve uitvoering Fase 1	82.616,83	34.699,00	99.468,35	34.699,00	Afgerond
P1019-0	Bouwen met water Fase 0	75.075,00	31.532,00	75.075,00	31.532,00	Afgerond
P1019-1	Bouwen met water Fase 1	272.825,00	114.586,00	272.825,00	114.586,00	Afgerond
P1019-2	Bouwen met water Fase 2	615.068,09	258.330,00	615.068,09	258.330,00	Afgerond

Projectnr.	Titel	Geraamd		Contract		Status project
		Projectwaarde (€)	Bijdrage LmW (€)	Projectwaarde (€)	Bijdrage LmW (€)	
P1026-0	Leven met Zout Water Fase 0	53.000,00	26.500,00	53.000,00	26.500,00	Afgerond
P1026-1	Leven met Zout Water Fase 1	127.108,00	53.385,00	127.108,00	53.385,00	Afgerond
P1026-2	Leven met Zout Water Fase 2	204.520,63	84.000,00	204.520,63	84.000,00	Afgerond
P1028	Inventarisatie Stedelijk waterbeheer	39.818,49	19.909,25	39.818,49	19.909,25	Afgerond
P1029	Inventarisatie Kennisvragen NBW	40.180,00	20.090,00	40.180,00	20.090,00	Afgerond
P1032	Bonaire	60.000,00	25.200,00	60.000,00	25.200,00	Afgerond
P2033-1	Waterberging als ruimtelijke opgave Fase 1	49.000,00	20.580,00	49.000,00	20.580,00	Afgerond
P2037-1	Hollandse waterstad Fase 1	268.841,00	112.913,00	268.841,00	112.913,00	Afgerond
P2038-1	Wetlands in het IJsselmeer Fase 1	336.427,84	141.299,69	336.427,84	141.299,69	Afgerond
P2038-2	Wetlands in het IJsselmeer Fase 2	358.102,16	135.687,34	358.102,16	135.687,34	Afgerond
P2040	DUW	89.947,57	32.000,00	89.947,57	32.000,00	Afgerond
P2043-1	Internationaal leren met water Fase 1	126.320,00	88.500,00	126.320,00	88.500,00	Afgerond
P2043-2	WorkshopInternationaal Leren Fase 2	80.524,05	7.500,00	80.524,05	7.500,00	Afgerond
P2044-1	Leven met afgekoppeld regenwater	61.103,34	25.663,41	61.103,34	25.663,41	Afgerond
P2047-1	Leven met bagger Fase 1	110.045,95	41.363,33	110.045,95	41.363,33	Afgerond
P2048-1	Beter bouw- en woonrijp maken Fase 1	150.000,00	63.000,00	150.000,00	63.000,00	Afgerond
P2049-2	Leven met Water over de grens	88.610,31	37.216,33	88.610,31	37.216,33	Afgerond
P2049-3	Workshop Leven met Water over de grens	15.000,00	9.000,00	15.000,00	9.000,00	Afgerond
P2051-1	Aquaro Fase 1	201.012,44	68.778,46	201.012,44	68.778,46	Afgerond
P2052	Optimalisatie en vraagarticulatie	82.698,00	33.079,00	82.698,00	33.079,00	Afgerond
P2053-1	Delta's in tijden van klimaatverandering	-	-	-	-	Afgerond
P2053-2	Delta's on the Move	11.400,00	5.000,00	11.400,00	5.000,00	Afgerond
P2054-1	Procesontwerp Routeplanner 2010-2050	30.000,00	30.000,00	30.000,00	30.000,00	Afgerond
P2054-2	Routeplanner onderzoek 2010-2050	314.006,75	121.519,49	314.006,75	121.519,49	Afgerond
P2054-3	Vervolg Routeplanner Brugdocumenten	62.000,00	40.000,00	-	-	Afgerond
P2054-4	Afwegingskader fase 1	43.000,00	43.000,00	-	-	Afgerond
P2058-1	Voorfase Kennisdoorwerking	10.258,00	10.258,00	10.258,00	10.258,00	Afgerond
P3061-1	Kennistransfer Blauwe Diensten	128.506,18	37.800,00	128.506,18	37.800,00	Afgerond
P3062-1	Omgaan met overstromingsrisico's Fase 1	139.330,83	81.700,00	139.330,83	81.700,00	Afgerond
P3065-1	Waardering in coproductie Fase 1	340.000,00	142.800,00	340.000,00	142.800,00	Afgerond

Projectnr.	Titel	Geraamd		Contract		Status project
		Projectwaarde (€)	Bijdrage LmW (€)	Projectwaarde (€)	Bijdrage LmW (€)	
P3068-1	Bewoners aan de bak! Fase 1	88.121,15	34.494,61	88.121,15	34.494,61	Afgerond
P3069-1	KRW-pilots voor gemeenten Fase 1	89.046,62	30.000,00	89.046,62	30.000,00	Afgerond
P3069-2	KRW-pilots voor gemeenten Fase 2	456.443,51	178.000,00	456.443,51	178.000,00	Afgerond
P3069-3	KRW-kompas	8.908,00	2.227,00	8.908,00	2.227,00	Afgerond
P3072-2	Meerwerk Van dreigend hoogwater tot evacuatie	19.020,00	-	19.020,00	-	Afgerond
P3073	Open Water Platform Nederland-Japan	133.117,30	37.800,00	133.117,30	37.800,00	Afgerond
P3074-1	Grondwaterloket Fase 1	67.356,04	26.000,00	67.356,04	26.000,00	Afgerond
P3075-1	Urban Flood Management (UFM) Fase 1	78.737,79	30.000,00	78.737,79	30.000,00	Afgerond
P3075-2	Urban Flood Management (UFM) Fase 2	834.301,47	325.000,00	834.301,47	325.000,00	Afgerond
P3076	Guidelines for building in wet areas	92.882,76	39.010,76	92.882,76	39.010,76	Afgerond
P3077	Institutionalisering van Sociaal Lereren	84.993,40	35.033,00	84.993,40	35.033,00	Afgerond
P3078-1	MKBA in de regio Fase 1	74.000,00	31.080,00	74.000,00	31.080,00	Afgerond
P3078-2	MKBA in de regio Fase 2 en 3	285.274,76	119.815,40	285.274,76	119.815,40	Afgerond
P3080	Sponge Job Zuidas, water bij hoge dichtheid	226.845,00	60.000,00	226.845,00	60.000,00	Afgerond
P4082	Definitiestudie Kust en Zee	107.298,30	30.000,00	107.298,30	30.000,00	Afgerond
P4091-2	Maquette Waalweelde	17.192,00	8.000,00	17.192,00	8.000,00	Afgerond
P5094	Aandacht voor veiligheid	237.931,00	100.000,00	237.931,00	100.000,00	Afgerond
P5096	Rijke delta	147.249,18	65.000,00	147.249,18	65.000,00	Afgerond
P5097	Midtermevaluatie	72.866,73	72.866,73	72.866,73	72.866,73	Afgerond
P5099	Portal Living with water	187.424,00	27.500,00	187.424,00	27.500,00	Afgerond
P5111-1	Regelkader Waterwonen	60.000,00	30.000,00	60.000,00	30.000,00	Afgerond
P5111-2	Regelkader Waterwonen fase 2	24.050,00	10.000,00	24.050,00	10.000,00	Afgerond
P5999	Overige projectkosten	6.286,88	6.286,88	6.286,88	6.286,88	Afgerond
56 (deel)projecten		11.265.385	4.585.014	11.157.817	4.502.014	29,02%

Projectnr.	Titel	Geraamd		Contract		Status project
		Projectwaarde (€)	Bijdrage LmW (€)	Projectwaarde (€)	Bijdrage LmW (€)	
Projecten in uitvoering						
P1002-1	Transities DSW	726.854,75	224.000,00	726.854,75	224.000,00	In uitvoering
P1005-2	Bestuurlijk schakelen in waterbeheer	1.096.565,83	460.557,65	1.096.565,83	460.557,65	In uitvoering
P1006-0	Waarheen met het veen?	3.216.823,86	1.351.066,02	3.216.823,86	1.351.066,02	In uitvoering
P1009-4	Watertekens Fase 4	207.514,00	95.000,00	207.514,00	95.000,00	In uitvoering
P1010-3	Delta	-	-	-	-	In uitvoering
P1011-2	Eerst zuiveren dan bergen	2.004.298,20	650.000,00	2.004.298,20	650.000,00	In uitvoering
P1012	Grenzen aan participatie?	577.156,83	182.000,00	577.156,83	182.000,00	In uitvoering
P1018-2	Interactieve uitvoering Fase 2	904.346,00	375.500,00	904.346,00	375.500,00	In uitvoering
P1019-3	Bouwen met water Fase 3	975.886,25	262.919,47	975.886,25	262.919,47	In uitvoering
P1021	Het waterschap in de stad?!	155.740,03	65.411,00	155.740,03	65.411,00	In uitvoering
P1023	Symbiose tussen veiligheid en natuur	2.224.852,00	701.135,00	2.224.852,00	701.135,00	In uitvoering
P1026-3	Leven met Zout Water Fase 3	650.000,00	240.000,00	650.000,00	240.000,00	In uitvoering
P1027-2	Aquaterra-Nederland	2.996.031,60	971.912,65	2.996.031,60	971.912,65	In uitvoering
P2034	Van neerslag tot schade	247.746,38	104.053,48	247.746,38	104.053,48	In uitvoering
P2037-2	Hollandse waterstad Fase 2	310.167,11	130.270,19	310.167,11	130.270,19	In uitvoering
P2038-3	Wetlands in het IJsselmeer Fase 3	618.080,16	196.000,00	618.080,16	196.000,00	In uitvoering
P2044-2	Leven met afgekoppeld regenwater	334.000,00	125.000,00	-	-	In uitvoering
P2047-2	Leven met bagger Fase 2	489.549,45	176.400,00	489.549,45	176.400,00	In uitvoering
P2048-2	Beter bouw- en woonrijp maken Fase 2	120.000,00	50.000,00	120.000,00	50.000,00	in uitvoering
P2050	Spaarkaat	386.499,46	162.329,77	386.499,46	162.329,77	In uitvoering
P2051-2	AquaRo Fase 2	205.844,00	85.765,00	205.844,00	85.765,00	In uitvoering
P2057	Zilte Landbouw Texel	330.000,00	132.000,00	330.000,00	132.000,00	In uitvoering
P2058-2	Kennisdoorwerking	134.075,00	67.038,00	134.075,00	67.038,00	In uitvoering
P3059	Leerarrangement Leven met Water	167.727,72	70.000,00	167.727,72	70.000,00	In uitvoering
P3062-2	Omgaan met overstromingsrisico's Fase 2	1.557.372,89	245.000,00	1.557.372,89	245.000,00	In uitvoering
P3065-2	Waardering in coproductie Fase 2	587.229,54	246.636,00	587.229,54	246.636,00	In uitvoering
P3068-2	Bewoners aan de bak! Fase 2	213.508,00	89.673,24	213.508,00	89.673,24	In uitvoering
P3072	Van dreigend hoogwater tot evacuatie	415.000,00	174.300,00	415.000,00	174.300,00	In uitvoering
P3075-3	Urban Flood Management (UFM)Bestuurlijke Analyse	80.000,00	30.000,00	-	-	In uitvoering

Projectnr.	Titel	Geraamd		Contract		Status project
		Projectwaarde (€)	Bijdrage LmW (€)	Projectwaarde (€)	Bijdrage LmW (€)	
P3078-3	MKBA in de regio Fase 3	23.585,95	9.906,10	23.585,95	9.906,10	In uitvoering
P4081	KSI Monitoring	224.000,00	156.800,00	224.000,00	156.800,00	In uitvoering
P4085	Transformibility	88.389,00	35.356,00	88.389,00	35.356,00	In uitvoering
P4086	Urban water sustainability case studies	38.826,47	15.520,00	38.826,47	15.520,00	In uitvoering
P4088-2	JONAS	522.320,41	219.374,57	522.320,41	219.374,57	In uitvoering
P4090	Healthy Yangzte River	331.565,00	135.000,00	331.565,00	135.000,00	In uitvoering
P4091-1	Waalweelde	1.405.910,26	350.000,00	1.405.910,26	350.000,00	In uitvoering
P5098	Water and Culture	142.808,01	30.000,00	142.808,01	30.000,00	In uitvoering
P5126	Afwegingskader fase 2	140.000,00	90.000,00	-	-	In uitvoering
PH5120	Haaglanden verbeeldingen spreken	273.265,00	60.158,00	-	-	In uitvoering
39 (deel)projecten		25.123.539	8.766.082	24.296.274	8.460.924	55,48%
Op te starten projecten						
P1001-3	Water Economie	47.533,33	19.964,00	-	-	Op te starten
P1002-2	Transities DSW	50.000,00	50.000,00	-	-	Op te starten
P1009-5	Watertekens Fase 5	114.000,00	39.000,00	-	-	Op te starten
P1026-4	Lmzw Ecopolder	50.000,00	20.000,00	-	-	Op te starten
P2037-3	Hollandse waterstad Fase 3	126.271,89	53.034,27	-	-	Op te starten
P2048-3	Beter bouw- en woonrijp maken Fase 2	88.095,24	37.000,00	-	-	Op te starten
P2051-1a	Aquaro Fase 1a	320.000,00	42.000,00	-	-	Op te starten
P3061-2	Onderhoud website Blauwe Diensten	20.000,00	10.000,00	-	-	Op te starten
P4087	Living waterproof in lowland areas	90.000,00	37.800,00	-	-	Op te starten
P5100	SimWaterscape	195.000,00	75.000,00	-	-	Op te starten
P5101	Water zijn nieuwe plek geven	91.000,00	30.000,00	-	-	Op te starten
P5112	Water en ervaringskennis	180.000,00	75.600,00	-	-	Op te starten
12 (deel)projecten		1.371.900	489.398	0	0	3,10%
Goed te keuren projecten						
P2049-4	Malmo Leven met Water over de grens	35.000,00	10.000,00	-	-	Goed te keuren
P2054-5	Vervolg Routeplanner onderzoeken 2010-2050	240.000,00	100.000,00	-	-	Goed te keuren
PH4084	Kennislijn Haaglanden	1.000.000,00	200.000,00	-	-	Goed te keuren

Projectnr.	Titel	Geraamd		Contract		Status project
		Projectwaarde (€)	Bijdrage LmW (€)	Projectwaarde (€)	Bijdrage LmW (€)	
PH5125	Delft Spetterstad	40.000,00	15.000,00	-	-	Goed te keuren
12 (deel)projecten		1.315.000	325.000	0	0	2,06%
Projecten Kennisintegratie						
PK4083-1	Platform Waterpraktijk Fase 1	100.446,49	36.325,00	100.446,49	36.325,00	Afgerond
PK4093	Kennisconferentie 2006	153.021,43	73.092,44	153.021,43	73.092,44	Afgerond
PK5102-1	Projectvisualisaties GE	54.718,00	20.000,00	54.718,00	20.000,00	Afgerond
PK5102-2	Projectvisualisaties Stuiptacking	6.000,00	6.000,00	6.000,00	6.000,00	Afgerond
PK5102-3	Projectvisualisaties Website LmW	12.400,00	12.400,00	12.400,00	12.400,00	Afgerond
PK5106	Congres Leven met water in de stad 26-07	38.889,55	38.889,55	38.889,55	38.889,55	Afgerond
PK5107	Creatieve workshop communiceren	14.544,36	14.544,36	14.544,36	14.544,36	Afgerond
PK5108	Midzomernachtfestival	250.000,00	66.800,00	250.000,00	66.800,00	Afgerond
PK5109	Wonen op Amsterdams water	7.500,00	7.500,00	7.500,00	7.500,00	Afgerond
PK5110	International Student Design Workshop'	67.873,15	6.500,00	67.873,15	6.500,00	Afgerond
PK5113-1	Kennisontsluiting Fase 1	21.440,00	21.440,00	21.440,00	21.440,00	Afgerond
PK5113-2	Kennisontsluiting Fase 2 Inzet Eveline pilot	20.340,00	20.340,00	20.340,00	20.340,00	Afgerond
PK5114-1	Water Gaming fase 1	38.169,53	15.000,00	38.169,53	15.000,00	Afgerond
PK5116	Kennisconferentie 2008	120.000,00	60.000,00	-	-	Afgerond
PK3500	Productie films en videos	130.000,00	130.000,00	-	-	In uitvoering
PK3600	COP's ism Traverse	100.000,00	100.000,00	-	-	In uitvoering
PK4083-2	Platform Waterpraktijk Fase 2	30.000,00	10.000,00	-	-	In uitvoering
PK5095	Delta-award	100.000,00	45.000,00	-	-	In uitvoering
PK5104	Aquarama	120.000,00	40.000,00	-	-	In uitvoering
PK5113-3	Kennisontsluiting Fase 3 Inzet Eveline	75.720,00	75.720,00	75.720,00	75.720,00	In uitvoering
PK5113-4	Kennisontsluiting Fase 4 Inzet Annemieke Hendriks	51.408,00	33.600,00	51.408,00	33.600,00	In uitvoering
PK5114-2	Water Gaming fase 2	141.617,70	40.000,00	141.617,70	40.000,00	In uitvoering
PK5118-1	Brugatelier Tiel-Oost	30.000,00	15.000,00	-	-	In uitvoering
PK5119-01	HBO-leermodules	40.000,00	20.000,00	-	-	In uitvoering
PK5121	CITO Beroepenopdracht	70.000,00	24.000,00	-	-	In uitvoering
PK5122	Leertafel LMW	130.000,00	100.000,00	-	-	In uitvoering

Projectnr.	Titel	Geraamd		Contract		Status project
		Projectwaarde (€)	Bijdrage LmW (€)	Projectwaarde (€)	Bijdrage LmW (€)	
PK5123	Bijdrage magazine waterwonen	10.000,00	10.000,00	10.000,00	10.000,00	In uitvoering
PK5124	Bijdrage EGPA conferentie EUR	210.000,00	10.000,00	210.000,00	10.000,00	In uitvoering
PK5127	Bijdrage KNAW conferentie Huitema	16.000,00	3.000,00	-	-	In uitvoering
PK5114-3	Water Gaming fase 3	50.000,00	10.000,00	-	-	Goed te keuren
PK5119-02	HBO-leermodules fase 2	120.000,00	60.000,00	-	-	Goed te keuren
PK-6000	Overige Kennisintegratieprojecten	750.000,00	420.000,00	-	-	Goed te keuren
32 (deel)projecten		3.080.088	1.545.151	1.274.088	508.151	9,78%
Programmamanagementkosten						
PM2004	Jaar 2004	609.697,00	609.697,00	609.697,00	609.697,00	Afgerond
PM2005	Jaar 2005	1.133.432,00	1.133.432,00	1.133.432,00	1.133.432,00	Afgerond
PM2006	Jaar 2006	1.188.421,00	1.188.421,00	1.188.421,00	1.188.421,00	Afgerond
PM2007	Jaar 2007	1.104.240,00	1.104.240,00	1.104.240,00	1.104.240,00	Afgerond
PM2008	Jaar 2008	1.172.140,00	1.172.140,00			In uitvoering
PM2009	Jaar 2009	1.200.000,00	1.200.000,00			Goed te keuren
PM2010	Jaar 2010	192.070,00	192.070,00			Goed te keuren
7(deel)projecten		6.600.000	6.600.000	4.035.790	4.035.790	
Subtotaal	Projecten	42.155.913,08	15.710.645,55	36.728.179,80	13.471.089,29	
Subtotaal	Programmamanagement	6.600.000	6.600.000	4.035.790	4.035.790	
		48.755.913,08	22.310.645,55	40.763.969,80	17.506.879,29	
	Afgeronde bedragen	48.750.000,00	22.300.000,00			
Samenvatting op basis status uitvoering						%
	Afgerond	16.206.518,00	9.019.635,00	15.978.950,00	8.876.635,00	33%
	In uitvoering	27.550.425,00	10.594.542,00	24.785.020,00	8.630.244,00	57%
	Op te starten	1.371.900,00	489.398,00	-	-	3%
	Goed te keuren	3.627.070,00	2.207.070,00	-	-	7%
		48.755.913,00	22.310.645,00	40.763.970,00	17.506.879,00	100%
Totaal budget LmW			22.500.000,00			
Reserve			200.000,00			

leven met ● water

Bijlage 3

Overzicht kennisdoorwerkingsprojecten

Tabel 1. Overzicht van kennisdoorwerkingsinstrumenten en activiteiten

Status: 31-10-08

Instrument	Titel	Categorie	Doelgroep	2007	2008	2009	Verband	Inzet KVT	Kosten gerealiseerd (€)	Begroting op projectniveau 2008-2009 (€)	Begroting Restbudget 2008- 2009 (€)
Thema bijeenkomsten		2 + 3	Projectleiders en projectconsortia								
1.	Communicatie en Sociaal Leren						LmW e.a.				35.000,00
2.	Afstemming en samenwerking Professionals-bestuurders				x		LmW e.a.				5.000,00
3.	Water en gebiedsontwikkeling						LmW e.a.				5.000,00
4.	Wetenschap - praktijk						LmW e.a.				5.000,00
5.	Watergovernance						LmW e.a.				5.000,00
6.	Water als economische factor in het vestigingsklimaat/MKBA				x		LmW e.a.				25.000,00
7.	Beta en Gamma via Adriaan Slob						LmW e.a.				10.000,00
Overige onderwerpen											
	Veiligheid & overstromingrisico's				x		LmW e.a.				10.000,00
	Nader te bepalen					x	LmW e.a.				10.000,00
Kennisontsluiting en ondersteuning bij Themabijeenkomsten											
PK5113-1	Kennisontsluiting Fase 1	21440							21.440,00		
PK5113-2	Kennisontsluiting Fase 2 Inzet Eveline pilot	20340							20.340,00		
PK5113-3	Kennisontsluiting Fase 3 Inzet Eveline	75720								75.720,00	
PK5113-4	Kennisontsluiting Fase 4 Inzet Annemieke Hendriks	51408				x				33.600,00	
Brugateliers											
PK5118-1	Brugatelier Tiel-Oost									15.000,00	
	Groene Woud										15.000,00
	Rijnauwen										15.000,00
	Delta Cities casus Rotterdam										15.000,00
	Westergauwe										15.000,00
	Ierseke										25.000,00
	nader te bepalen										15.000,00
Netwerk promovendi		3 + 4	Promovendi, Universiteit, GTI		x	x	LmW e.a.				pm
Conferentie & symposia		2 + 3 + 4									

Instrument	Titel	Categorie	Doelgroep	2007	2008	2009	Verband	Inzet KVT	Kosten gerealiseerd (€)	Begroting op projectniveau 2008-2009 (€)	Begroting Restbudget 2008-2009 (€)
PK4093	Kennisconferentie 2006						LmW, STOWA, NBW, Innovatienetwerk, Cur.net		73.092,44		
PK5106	Leven met Water in de stad 24 oktober 2007			x			TU Delft, SEV, STOWA ea.		38.889,55		
PK5108	Midzomernachtfestival								66.800,00		
PK5116	Kennisconferentie 2008		Alle		x		LmW, STOWA, NBW, Innovatienetwerk, Cur.net			60.000,00	
PK5124	Bijdrage EGPA conferentie EUR									10.000,00	
PK5127	Bijdrage KNAW conferentie Huitema									3.000,00	
	Slotconferentie 2010		Alle			x	LmW, STOWA, NBW, Innovatienetwerk, Cur.net				80.000,00
	Kennisconferentie Watergovernance		Bestuurders			x	LmW, STOWA, UNI				30.000,00
	Internationale conferentie Aquaterra 2009		Internationaal			x					10.000,00
Onderwijs		3 + 4	Studenten & docenten				LmW, PAO, HBO, Universiteiten				
PK5119-01	HBO-leermodules				x	x				20.000,00	
PK5119-02	HBO-leermodules fase 2									60.000,00	
PK5121	CITO Beroepenopdracht									24.000,00	
PK5122	Leertafel LMW				x	x				100.000,00	
	Modules voor PAO en St.Wateropleidingen				x	x					20.000,00
CoP's		1 + 2 +3 + 4	Directe Netwerk (projectleiders & consortiumleden)								
					x	x	oa. Traverse			100.000,00	
	NOP voor stedelijke gebied ism CUR B&I				x						30.000,00
Masterclasses		3	Projectleiders & onderzoekers								
PK4083-1	Platform Waterpraktijk Fase 1								36.325,00		
PK4083-2	Platform Waterpraktijk Fase 2									10.000,00	
P5105	Water en Cultuur historie			x			LmW Belvedere		pm		
PK5107	Creatieve workshop communiceren			x			LmW			14.544,36	

Instrument	Titel	Categorie	Doelgroep	2007	2008	2009	Verband	Inzet KVT	Kosten gerealiseerd (€)	Begroting op projectniveau 2008-2009 (€)	Begroting Restbudget 2008-2009 (€)
	Nader te bepalen				x		LmW				15.000,00
Diverse instrumenten											
PK3500	Productie films en videos									130.000,00	
PK5095	Delta-award	3 + 4	Young Prof.			x				45.000,00	
PK5104	Aquarama	2			x	x	LmW, NWP (nader te bepalen)			40.000,00	
PK5102-1	Projectvisualisaties GE	2 + 3			x	x	LmW, NWP (nader te bepalen)		20.000,00		
PK5102-2	Projectvisualisaties Stuiptacking	2 + 3			x	x				6.000,00	
PK5102-3	Projectvisualisaties Website LmW	2 + 3			x	x				12.400,00	
PK5109	Wonen op Amsterdams water								7.500,00		
PK5110	International Student Design Workshop'								6.500,00		
PK5114-1	Water Gaming fase 1	2 + 3 + 4	Alle		x	x	LmW ea		15.000,00		
PK5114-2	Water Gaming fase 2									40.000,00	
PK5114-3	Water Gaming fase 3									10.000,00	
PK5117	Portal Stedelijk Water									-	
PK5123	Bijdrage magazine waterwonen									10.000,00	
	Wikiwater	2			x	x	LmW, NWP (nader te bepalen)			pm	
Vormen nader te bepalen											
	Generieke resultaten wetenschap & praktijk	3	Alle			x					pm
	Urgenda	2 + 4			x	x	KSI Drift				25.000,00
	Doorwerking vanuit consortialeden naar achterbannen (masterclass?)	3			x	x					pm
	Toepasbaar maken internationale kennis v.v. (naast projectmatige insteek aquaterra e.a.)	3			x	x	NWP				pm
							V&W, NBW, kennisarena's				
Afronding											
Totaal budget									305.886,99	819.264,36	420.000,00
Grand Totaal										1.545.151,35	

leven met ● water

Bijlage 4

Financiën Jaarbericht 2009

Tabel 1. Begroting Programmabureauekosten 2009
Goedgekeurd in AB-vergadering d.d. 14 november 2008

	Aantal uren 2009	Totaal per subrubriek
Managementteam		
Programmadirecteur Bert Satijn	1.500	
Wetenschappelijk Directeur Geert Teisman	600	
Programmasecretaris Corne Nijburg	1.100	
Programmacoördinator Charles van Schaik	800	
Review specialisten (mentoren)	50	445.900,00
Kennisverankeringsteam	300	18.000,00
Communicatie en Secretariaat		
Communicatiecoördinator Liesbeth Vranken	648	
Medewerker communicatie Patricia Reichard	860	
Management Assistente Monique Scholsz	1.620	
Management Assistente Marieke Boom	820	
Projectassistente Narine Simonian	648	272.080,00
Ondersteuning Financiën		
Hoofd Bedrijfsbureau Jan van Angelen	60	
Administrateur Programma Ingrid van Geloven	960	
Programmacontroller Nineke Schouten	320	
Administratief Medewerker Safia Damnati	60	104.880,00
Ondersteuning Communicatie		
Medewerker communicatie Sandra Broekhof	60	
Redactionele werkzaamheden AT	40	8.680,00
	10.446	849.540,00
Communicatie en integratie		
Ondersteuning Website + nieuwsbrieven		
Congressen		
Veldsymposia, kennisintegratiebijeenkomsten		124.000,00
Huisvestingskosten		
Huur kantoorruimte en archief	200	
Huur vergaderruimte		
Huur inventaris		64.875,00
Externe algemene kosten		
Verzekeringen (beroepsaansprakelijkheid)	0,10%	12.500,00
(bedrijfsschade en WA)		500,00
Bestuurskosten		5.000,00
Vergaderkosten		6.000,00
Accountantskosten		25.000,00
Buitenlandse reizen		3.000,00
Diverse kosten		7.500,00
Facilitair (7,5% van extern gedetacheerden) (CURNET)		24.150,00
CUR*NET		76.850,00
Onvoorzien		1.085,00
Totaal		1.200.000,00

Tabel 2. Planning projectverplichtingen plus programmamanagement-verplichtingen 2004-2010
(gebaseerd op planning projectkosten plus programmamanagementkosten per 1 januari 2009)

Overzicht van te verwachten uitgaven en inkomsten op niveau van de stichting Leven met Water

Basisgegevens			
Budgetten	Euro	Percentages bijdragen en cofinanciering	Percentage
Totale maximale BSIK-bijdrage	22.000.000	Inkomsten BSIK-bijdragen op projectkosten	49,60%
Bijzondere baten	500.000		
Geplande co-financiering	26.450.000	Inkomsten BSIK-bijdragen uit programmakosten	49,60%
Geplande totaal budget programma	48.750.000	Uitgaven LmW bijdrage op projecten	37,62%
Geplande projectkosten	42.150.000	Co-financiering op projecten	62,38%
Geplande kosten management en organisatie	6.600.000		
Geplande reserve	200.000		

	Realisatie	Realisatie	Realisatie	Realisatie	Prognose	Prognose	Prognose	Prognose
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	cumulatief
Baten	€	€	€	€	€	€	€	€
BSIK bijdrage	353.398	1.600.466	5.289.740	4.116.073	6.291.488	4.348.835	0	22.000.000
Eigen bijdragen participanten	55.294	1.280.808	5.914.548	4.624.555	6.780.652	7.444.143	350.000	26.450.000
Totaal	408.692	2.881.274	11.204.288	8.740.628	13.072.140	11.792.978	350.000	48.450.000
Lasten								
Projectkosten	115.090	2.130.932	9.459.444	7.245.175	11.700.000	10.999.359	500.000	42.150.000
Management en Organisatie	609.697	1.133.432	1.188.421	1.104.240	1.172.140	1.200.000	192.070	6.600.000
Totaal	724.787	3.264.364	10.647.865	8.349.415	12.872.140	12.199.359	692.070	48.750.000
Exploitatieresultaat	-316.095	-383.090	556.423	391.213	200.000	-406.381	-342.070	
Financiële baten en lasten	4.878	29.647	67.761	122.286	190.428	75.000	10.000	500.000
Resultaat bestemmingsreserve	-311.217	-353.443	624.184	513.499	390.428	-331.381	-332.070	200.000
Resultaat cumulatief	-311.217	-664.660	-40.476	473.023	863.451	532.070	200.000	